

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Vniuersa Theologia Scholastica, Speculatiua, Practica

Ad methodum S. Thomæ, quatuor Tomis comprehensa

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1626

Quæstio I. De existentia & productione Angelorum, eorumq[ue]
substantia, varietate, & numero.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72856](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72856)

QVÆSTIO I.

De existentia & productione Angelorum; eorumque substantiâ, varietate, & numero.

S. Thomas I. p. q. 50. & 61.

Absoluetur hæc quæstio sex dubitationibus. I. An dentur in rerum natura Angeli; & à quo, quando, & ubi sint producti. II. Sintne Angeli corporei, an planè incorporei. III. Vtrum Angeli natura sua sint corruptibiles vel incorruptibiles; atque etiam entia necessaria. IV. Vtrum Angeli sint substantiæ intelligentes, & quidem homine superiores. V. Quot sint hierarchie & ordines Angelorum; & an, ac qua ratione inter se specie ac numero differant. VI. De multitudine Angelorum; & speciatim de septem Angelis, qui ad stare dicuntur coram DEO.

DVBIUM I.

An dentur in rerum natura Angeli; & à quo, quando, & ubi fuerint producti.

S. Thomas I. p. q. 50. a. 1. & q. 61. aa. 4.

Agit quidem S. Thomas de productione Angelorum primùm post explicatam eorum naturam; sed quia res hæc omnis ad existentiam eorundem, & quæstionem, An est, pertinet, commodiùs hoc loco tractatur. Intelliguntur autem nomine Angelorum in hac tractatione substantiæ quædam finitæ intelligentes, cõpletæ, inuisibiles; quæ proinde nec Deus sunt, nec homo, aut anima humana, nec omnino quicquam eorum, quæ oculis cernimus; sed quiddam ab his omnibus distinctum; de quibus quod ad præsentem dubitationem spectat, sequentes assertiones statuimus.

Assertio I. De fide est dari Angelos; hoc est, substantias quasdam finitas, Deo subordinatas, intelligentes, completas, à Deo ac homine distinctas; & extra censum omnium rerum harum visibilibus positas; qui etiam in scripturis administratorij spirituum dicuntur. Hęc assertio sub his terminis videtur extra controuersiam; nec vllus est, qui eam neget, præter Atheos, qui etiam Deum negant; & præter Sadducæos, qui dixerunt, non esse resurrectionem, neque Angelum, neque spiritum, vt refertur Act. 23. v. 8. & notauit etiam S. Thomas q. 50. a. 1.

Probatur apertè ex Scriptura. Psal. 90. v. 11. & Matth. 4. v. 6. dicitur, Angelis suis mandauit de te. Vbi de Angelis fit mentio, tanquã de substantijs ad capeſſenda diuina mandata Deo subordinatis, adeoque intelligentibus, distinctis ab homine animaq; hominis; vt pote quorum custodia homines dicuntur deputati. Item Psal. 103. v. 4. Qui facis Angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem virentem. Quod etſi ad literam imediãtè etiam intelligi possit de vento & igne, ad quemuis nutum Dei quodammodo paratis; principali tamen sensu ad Angelos, de quibus agimus, pertinet, vt constat ex Hebræorũ c. 1. v. 7. Vbi Apostolus eundem locũ citans ait: Et ad Angelos quidem dicit; Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. Huc spectat illud Heb. 1. v. 14. Nonne omnes sunt administratorij spiritus. Et v. 6. ex Psalmo 96. v. 8. refertur illud, Et adorent eum omnes Angeli eius. Omitto alia innumera testimonia in-

ferius suis locis referenda; in quibus semper mentio est de Angelis, tanquam de substantijs quibusdam sua natura inuisibilibus, intelligentib; à Deo homineque distinctis. Huc spectat etiam decretum Concilij Lateranensis sub Innocentio III. vt refertur cap. Firmiter, de sum. Trin. & fid. Cathol. inferius referendum. Idem agnoscunt omnes Patres. De ratione mox videbimus.

Quare de Angelorum existentia eorumque conditione breuiter & præclare Bernardus l. 5. de consideratione c. 3. Primo quidem, inquit, spiritus ciues esse illic, potentes, gloriosos, beatos, distinctos in personas, dispositos in dignitates, ab initio stantes in ordine suo, perfectos in genere suo, corpore athereos, immortalitate perpetuos, impassibiles, non creatos, sed factos, id est, gratia, non natura, mente puros, affectu benignos, religione pios, castimonia integros, unanimitate indiuiduos, pace securos, à Deo conditos, diuini laudibus & obsequijs deditos: hæc omnia legendo comperimus, fide tenemus. Quamquam de corporibus horum non modo vnde sint, sed an aliquatenus sint, hæc sententia aliquorum. Vnde si quis inter opinabilia magis id ponendũ censuerit, non contendo. Ita Bernardus. De qua re tamen plura dub. seq.

Assertio II. Angelos esse, tamen si ratione aliqua physica, aut metaphysica, ex solis naturalium rerũ effectis, aut ipsa rerum natura deprompta, demonstrari euidenter non possit, moraliter tamen, & ex effectis quibusdam moralibus, id satis certo & euidenter demonstratur. Hęc assertio sumitur ex S. Thoma l. 2. cont. gent. c. 46. & 91. Ferrariensi ibid. Vasquez disp. 178. cap. 1. Suarez Metaph. disput. 35. & hic lib. 1. cap. 1. num. 8. & apertè lib. 7. cap. 1. num. 7.

Probatur & declaratur. Rationes enim S. Thomæ cit. c. 91. sunt istæ. I. Quia quod est per se, prius est eo, quod est per accidens; sed dantur substantiæ intelligentes incompletæ, quæ per accidens separata sunt à corpore: Ergo dantur alia, quæ per se exptes sunt corpis. II. Nõ est de ratione substantiæ intellectualis ex suo genere, vt sit corpori vnita; Ergo dantur aliqua substantiæ intellectuales, quæ

corpore

corpore sua natura non vniuntur. III. Datur substantia quædam corporea, puta homo, cuius supremus gradus & perfectio est, esse intelligentem; Ergo datur substantia quædam creata superior, cuius infima, & inter omnes sui generis communissima sit perfectio esse intelligentem; quæ proinde non potest esse corporea: quia natura superior in suo infimo contingit naturam inferiorem. in suo supremo, omnis imperfectio cum hac excellentia pugnantibus. IV. Perfectum in suo genere natura prius est imperfecto; at verò anima rationalis in genere substantiæ intellectualis est imperfecta: Ergo datur aliqua substantia in eo genere perfecta; quæ proinde sit mere intellectualis, & incorporea.

8 V. Datur gradus substantiæ creatæ corporeæ; Ergo etiam dabitur gradus substantiæ creatæ penitus incorporeæ; quandoquidem ratio substantiæ uti à quantitate, ita etiam à corpore independens est. VI. In homine composito ex corpore & spiritu, alterum eorum, quod est imperfectius, nempe corpus, seu gradus corporis datur per se, & sine adiuncto spiritu sua natura existens: Ergo etiam spiritus aliquis dabitur sine corpore sua natura existens, cum spiritus sit præstantior, & ex suo genere minus dependeat à corpore, quam corpus à spiritu. VII. Intelligere solum per phantasmata & adminiculo corporis, est in suo genere quiddam imperfectum: Ergo datur aliquod intelligere creatum per se ac sua natura independens planè à corpore; quod non potest esse nisi in substantia spirituali. VIII. Iuxta discursum Aristotelis 12. Metaph. Motus cælorum sunt à motoribus immobilibus, indeficientibus, adeoque incorporeis, & simul tamen intelligentibus: Ergo dantur substantiæ incorporeæ intelligentes, adeoque Angeli.

9 Hæ rationes tamen si optimæ congruentiæ sint, ad hanc veritatem persuadendam, præsertim quæ ex gradu substantiæ creatæ spiritualis, ad perfectionem vniuersi requisito petitur, non tamen planè conuincunt intellectum. Tum quia earum creatio, etiam supposito decreto Dei communicandi se creaturis, fuit libera; sicut & arbitrium Deo fuit, qualem voluit perfectionem mundo tribuere. Tum quia nec iam quidem vndiquaque certum & euidens existimatur, Angelos esse substantias merè spirituales; ut dicitur dub. seq. cum tamen omnia hæc argumenta eo tendant, ut non solum probent, quocumque modo Angelos esse, sed etiam spirituales & incorporeas substantias esse. Tum denique quia gradus Entis merè spiritualis nihilominus in Deo habiturus fuisset locum, etiam si Angeli creati non fuissent; præterquam quod fortasse euidenter non constat, eum in creatura possibilem esse. Atque hanc partem assertionis tuetur, etiam Gregorius de Valentia hic q. 1. punct. 1.

10 Nihilominus tamen, quæ erat altera pars assertionis, Angelorum existentia, sub notione superior explicata, euidenter, saltem morali quadam euidencia, demonstratur ex effectibus quibusdã moralibus, atque à libero arbitrio procedentibus, ut indicant etiam Vasquez & Suarez loc. cit. Non solùm quia energumini ea sæpe agunt & dicunt, quæ eum mala sint, & non minus vires proprias, quam

animæ separatæ excedant, necessario videntur malis spiritibus tribuenda: hæc enim cum ipsis energumini libera non sint, adeoque ex parte eorum culpa vacent, possent fortè materialiter, certum ob finem, à solo Deo effici; sicut in comœdijs quandoque similia absque peccato repræsentantur; ut quoad hoc sentit etiam Gregorius de Valentia loc. cit. sed vel maxime; quia tum occultis suggestionibus, sæpe ab omni humana naturæ inclinatione alienis; tum manifestis apparitionibus & effectibus, moraliter sit euidens, homines etiam sui compotes, ad malum libera voluntate patrandum, ab extrinseco, eoque alias inuisibili suafore impelli; medijsque nonnunquam plus quam humanis (vt præcipue in magorum incantationibus & veneficijs, alijsue admirandis eorum operibus videre est) promoueri & adiuuari. Quod cum neque Deo, neque bono spiritui vlla ratione tribui possit, necesse est ab aliquo creato spiritu, seu substantia inuisibili mala, & quidem ab animabus separatis distincta proficisci. Quare etiam loc. cit. notat Vasquez, hoc argumento & experimento plurimos hoc nostro tempore in Gallia & Anglia ab Atheismo reuocatos: etsi Gregorius de Valentia loc. cit. nec hoc argumentum plusquam probabile iudicet.

11 Neque enim, ut bene notauit etiam Suarez hic lib. 1. cap. 1. num. 8. eiusmodi effectus possunt tribui animabus separatis defunctorum; quia iuxta veram Philosophiam, anima separata sua natura non plus potest circa materiam externam, quàm possit coniuncta; imò fortasse minus: siquidem corpori coniuncta saltem per illud poterat, intra certos limites, alia corpora immutare; quod iam non potest. Quare etiam infideles & gentiles omnes iam olim etiam pro comperto habebant, esse aliquas substantias inuisibiles homine superiores; qui & homini benefacere, & malè possent; à quibus proinde & oracula expectabant, & beneficia petebant; ut videre est apud Cyprianum lib. de idolol. vanit. Lactantium lib. 2. diuin. Instit. cap. 15. Theodoretum lib. 3. græcan. affect.

12 Assertio III. Angeli neque ex se existunt; neque eorum alij ab alijs; sed omnes à Deo fuerunt producti. Ita S. Thomas 1. p. q. 6. a. 1. & consentiunt omnes Doctores; & est de fide contra obsoletas quasdam hæreses; in quibus olim Valentiniani *triginta Aëones* (spirituales quasdam substantias) alias ab alijs progenitas dicebant, apud Irenæum lib. 1. cont. hæres. c. 1. itè contra Hermannum Rissuic hæreticū, qui circa Annū Christi MDXII. inter alia absurda dogmata negabat, Angelos siue bonos, siue malos fuisse à Deo creatos, ut refert Alphosus à Castro lib. 2. cont. hæres. verbo *Angelus*. Omitto Manichæos, & Priscillianistas, qui Angelos, ex Dei substantia extitisse docuerunt, contra quos est Canon. 5. Concilij Bracharensis I. in quo dicitur: *Si quis animas humanas, vel Angelos ex Dei credit substantia extitisse, sicut Manichæus & Priscillianus dixerunt, anathema.*

13 Probatur assertio apertè ex Scriptura. Psal. 103. & Heb. 1. supra cit. *Qui facit Angelos suos spiritum, &c.* Ioã. 1. v. 3. *Omnia per ipsum facta sunt.* Coloss. 1. v. 16. *In ipso condita sunt vniuersa, in cælis, & in terra, visibilia*

inuisibilia, siue throni, siue dominationes siue principatus, siue potestates; omnia per ipsum, & in ipso creata sunt; & ipse est ante omnia, & omnia in ipso constant. Adde illud Iob 40. vers. 10. iuxta communem expositionem Hieronymi & Gregorij, Ecce Behemoth, quem feci tecum. Quibus accedit Symbolum Nicænum, in quo profitetur, Deum creatorem visibilium & inuisibilium; & definitio Ecclesiæ cap. Firmiter superius citata. Ratio est evidens. Quia omne ens, quod vere & realiter est & Deus non est, à Deo productum est. Accedit, quod Angeli sunt substantiæ spirituales, quæ generandi; aut aliam substantiam producendi vim nullam habent vt partim dub. seq. partim quast. 5. dub. 4. dicitur: Ergo non à se, sed à solo Deo; nec ex vlla præexistente materia, sed per productionem ex nihilo, siue creationem producti sunt; vt etiam in cit. cap. Firmiter definitur.

14 Assertio IV. Angeli non fuerunt producti, nec extiterunt ab æterno; sed aliquando inceperunt esse. Ita Sanctus Thomas quast. 61. a. 3. & Scholastici omnes, cum Magistro in 2. distinct. 3. consentientibus omnibus SS. Patribus; contra Aristotelem, aliosque nonnullos Philosophos, qui mundum, motum, & motores Angelos posuerunt ab æterno; adeo vt contrarium absque errore defendi non possit. Probatur ex Scriptura, quæ docet, Deum antecessisse duratione omnem rem creatam, cit. Coloss. 1. v. 16. Prouerb. 8. v. 22. Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret. Eccli. 24. v. 5. Primogenita ante omnem creaturam. Ioann. 17. v. 5. Quam habui priusquam mundus fieret. Ephes. 1. v. 4. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. Idem definitur citat. cap. Firmiter: Ratio est. Quia nec potuit creatura esse ab æterno, vt dicitur disp. seq. nec si potuisset, erat admodum conueniens, esse, vt ibidem dicitur. Sanctus Basilius autem hom. 1. Hexaëmeron, quando Angelum vocat æternum; de æternitate à parte post, & ingenita naturæ incorruptibilitate accipiendus est.

15 Assertio V. Angeli non fuerunt producti, ante mundum corporeum; nec primum post creatum cælum & terram; sed simul cum creatura corporea, cælo nimirum & terra in principio temporis creatis. Ita habet communis omnium Scholasticorum sententia, cum Magistro in 2. dist. 3. & S. Thoma hic q. 61. a. 3. quam speciatim etiam tuncur. Caietanus & Thomista ibidem, Ferrariensis 2. cõt. gent. cap. 83. Gregorius de Valentia hic q. 12. punct. 2. Molina cit. q. 61. a. 1. Vasquez disp. 204. cap. 1. Suarez lib. 1. cap. 3. contra diuersas quorundam hac de re opinionones.

16 Primo enim multi ex Patribus, tam græcis, quam latinis, senserunt; Angelos fuisse creatos ante mundum corporeum; speciatim Origenes homil. 4. in Iſaiam, & tract. 9. in Matth. Basilius loc. cit. Gregorius Nazianzenus orat. 38. de Natiuit. & orat. 42. in Pasch. Damascenus lib. 2. de fid. cap. 3. Nicetas in orat. 39. Nazianzeni. Ex latinis, Clemens Romanus lib. 8. Constit. capit. 12. Ambrosius lib. 1. Hexaëmer. Hilarius lib. 12. de Trinit. Hieronymus ad Tit. 1. & Cassianus collat. 8. capit. 7. Idem habetur in manuscripto libro

Reuelationum B. Amadei reuel. 1. vbi dicitur, Angelos simul cum cælo Emphyreo fuisse creatos, per multa seculorum curricula, ante mundum hunc sensibilem. Quem librum etsi quidam magni æstimant; ego tamen cum dudum diligenter perlegissem, supposititium, aut deprauatum existimaui. Citantur etiam à nonnullis Chrysostomus & Augustinus; sed quos ab hac opinione vindicat Vasquez disp. 204. cap. 1.

17 Secundo aliqui, in quibus Genadius lib. Eccles. dog. cap. 10. idemque & Achatius apud Lipomanum catena in Genes. cap. 1. & Rupertus lib. 1. in Genes. cap. 11. dicunt, Angelos creatos post cæli & terræ, quæ à Deo in principio creata Moyses dixerat, licet ante reliquæ opus creationis, nimirum ante primū diē, vel primo die, quando lux fuit creata. Et fauent alij, qui nomine lucis primo die creata Angelos intellexerunt; quos refert Gregorius de Valentia q. 12. pu. 2. cum tamen ante lucē productā, iam creatum fuerit cælum & terra, & tenebræ essent super faciem abyssi, Genes. 1.

18 Probatur assertio primo ex Scriptura Eccles. 18. v. 1. vbi dicitur, Qui viuunt in æternum, creauit omnia simul. Quod etiam iuxta proprietatem verborum, facile intelligi potest, si de totius vniuersi substantia, seu de substantijs proprie creatis, completisq; intelligatur, hoc sensu, Deus omnia quæ proprie ac per se creauit, seu quod idem est, totam mundi substantiam, quoad perfectionem essentialē, simul creauit. In quem ferè sensum etiam S. Thomas q. 74. a. 2. ad 2. eum locum explicans dicit, quod Deus creauit omnia simul, quantum ad rerum substantiam quodammodo informem; sed quantum ad formationem, quæ facta est per distinctionem & ornatum, non simul, unde signanter vitur verbo creationis. Ita S. Thomas. Et consentit huic explicationi etiam Gregorius 32. Moral. cap. 9. Eam denique ob causam Augustinus lib. 4. Genes. ad lit. cap. 33. & 34. omnia vno momento creata existimat. Quamquam alij, cum hunc locum promiscue de toto opere sex dierum accipiant, voculam simul, ita explicant, vt vel sit idem solum, quod pariter, seu ex æquo, vt exponunt etiam Gregorius de Valentia & Vasquez locis citatis; vel vt simul intelligatur moraliter, hoc est eodem breuissimo tempore, sex dierū, quod ipsum tamen auctoribus oppositæ sententiæ aduersatur, qui volunt Angelos multo admodum tempore ante mundum corporeum creatos.

19 Huc spectat etiam locus Genes. cap. 1. vers. 1. In principio creauit DEVS cælum & terram. Vbi illud In principio, inter alia significata; ad litteram in primis etiam significat, In principio temporis seu durationis, vt explicatur etiam cit. cap. Firmiter. vel etiam, Ante omnia; nimirum reliqua, quæ creata sunt à Deo, vt etiam multi Patres explicant. Cum ergo mundus corporeus sit creatus in principio durationis, seu temporis; neque Angeli ante principium durationis seu temporis fuerint producti (cum tempore enim Angelico, non ab æterno producti sunt) consequens est, Angelos non fuisse productos ante mundum corporeum. Eodemque argumento etiam Augustinus l. 11. de ciuit. c. 6. & Epiphanius hæres. 65. docet, nihil fuisse productum ante cælum & terram. Denique,

Valde verisimile est, quod docet etiam Procopius præfat. in Genesin, Moysen in illis verbis sub nomine *Cæli* tacite & indirecte etiam significare voluisse Angelos, velut incolas cæli; ne si eorum postea sæpius mentionem fecisset, & productionem tamen penitus tacuisset, increata substantiæ videri possent; præsertim cum etiam David Psal. 148. v. 1. *Laudate Dominum de cælis*, sub nomine *cælorum* Angelos comprehendisse videatur, ut ex sequenti contextu verborum colligitur: sicut & sub nomine cæli & terræ Moysen tacite insinuasse etiam cætera elementa disp. seq. dicitur. His accedunt contra alteram sententiam superius relatam, duo specialia loca scripturæ inferius obiect. 1. & 2. referenda.

20 Secundo probatur eadem assertio ex SS. Patribus. Ita enim ex Græcis docent Epiphanius hæres. 65. Theodoretus quæst. 3. in Genes. Procopius præfat. in Genes. Ex Latinis ita docet Augustinus lib. 11. de ciuit. Dei cap. 6. 9. 32. & 33. & lib. 22. cont. Faust. cap. 10. & in Genes. opere imperf. cap. 3. & lib. 2. de Genes. ad lit. cap. 8. & in psal. 89. quicquid pseudonymus liber de Deit. & Incarnat. cap. 6. rem sub dubio relinquit. Idem docet Gregorius lib. 32. Moral. cap. 9. siue 10 & cap. 18. seu 24. & lib. 26. cap. 7. siue 14. & lib. 27. cap. 24. vel 25. vbi dicit, Moysen Genes. 1. v. 1. per cælum intellexisse Angelos. Consentiant Beda tom. 4. Hexaem. & tom. 8. lib. quæst. in Genes. item Hugo Victorinus lib. 1. de sacram. part. 1. cap. 5. & part. 5. à cap. 1.

21 Tertio idem probatur ex decreto Concilij Lateranensis, sub Innocentio III. vt refertur cit. cap. *Firmiter* de sum. Trinit. & fid. Cathol. vbi ita de Deo dicitur: *Qui sua omnipotenti virtute simul, ab initio temporis, vtramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam; & deinde humanam.* Quæ verba postrema satis indicant, voculam *simul*, in proposito significare simultatem durationis. Quæ de causâ etiam Ferariensis lib. 2. cont. gentes cap. 83. censet contrariam sententiam modo esse erroneam in fide, & hæreticam: Canus autem lib. 5. loc. Theolog. cap. 5. Bannes & Molina quæst. 61. articulo. 3. Gregorius de Valentia quæst. 12. punct. 2. & Suarez lib. 1. cap. 3. num. 15. ex communi recentiorum, sentiunt, saltem esse temerariam; At vero Vasquez disp. 234. cap. 3. post Caietanum cit. quæst. 91. articulo. 3. & Sixtum Senensem annot. 5. existimat nostram quidem sententiam esse probabilioram, sed contrariam, nulla grauiore nota dignam. Quod etiam ita sensisse videtur Sanctus Thomas hic loc. cit. articulo 3. vbi hanc sententiam vocat *probabilioram*; & infra ait, *contrarium non esse reputandū erroneum; præcipue propter sententiam oppositam Gregorij Nazianzeni; cuius, vt ex Hieronymo ait, tanta est in doctrina Christiana autoritas, vt nullus vnquam eius dictis calumniam inferre præsumpserit: & tamen vix negari potest, S. Thomam vidisse citatum Capitulum Firmiter.* Accedit, quod Augustinus, Theodoretus, & Hugo Victorinus, eam sententiam solum vt probabilioram tradiderunt, vt videre est apud Vasquez cap. 3.

22 Qua ratione vero ex cap. *Firmiter* contraria sententia non conuincatur erronea, non eodem modo omnes explicant. Vasquez loc. cit. aliorum responsionibus reiectis, putat voculam *simul* non significare simultatem durationis, sed solum idem esse, quod *pariter*: quod tamen certe non cohæret cum contextu verborum, præsertim cū vocula *deinde*, vt dictum. Caietanus igitur, Sixtus Senensis, Gregorius de Valentia, & Suarez locis citatis rectius respondent id quod de simultate durationis dicitur non fuisse ex instituto definitum. Quod probari potest. Tum quia nulla certa regula, nec ex scriptura, nec ex traditione superebat, qua hoc definiretur: tamen nihilominus absolute definiti potuisse, existimet Suarez. Tum quia nulla erat huius definitionis necessitas: neque enim ad fidem aut mores Ecclesiæ interest, hanc veritatem habere ex fide Ecclesiæ. Tum quia non est credibile, propositum fuisse Concilio, aut Pontifici, tot grauium & antiquorum Patrum oppositam sententiam damnare. Seclusa vero Ecclesiæ definitione, non est, vnde opposita sententia erroris aut temeritatis arguatur; nisi ob consentientem scholasticorum Doctorum autoritatem; qua de causâ ipse etiam sine temeritate oppositū defendi non posse existimo.

23 Quarto probatur eadē assertio ratione S. Thomæ loc. cit. Quia valde consentaneum erat ratio vt Deus, cuius perfecta sunt opera, iuxta Deuter. 32. v. 4. statim ab initio crearet vniuersum non imperfectum; sed potius perfectum, in suo genere: Angeli autem non sunt ipsum vniuersum perfectum, vt patet, sed potius pars vniuersi perfecti, constantis ex vtroque gradu corporeæ & incorporeæ naturæ; propterea enim vtraque natura ad se inuicem coordinatur: Ergo non est verisimile, Deum creasse Angelos ante naturam corpoream; sed simul cum natura corporea. Accedit, quod decens non erat, Angelos in nihilo & ante ac extra congruum cæli habitaculum creari. Denique ex scriptura constat, Angelos peccasse in ipso cælo, ex quo mox pulsi sunt, iuxta Luc. 10. v. 18. *Videbam satanam tanquam fulgur de cælo cadentem.* & Isai. 14. v. 12. *Quomodo cecidisti de cælo Lucifer; & iuxta probabilem multorum explicationem Apocal. 12. v. 4. Et cauda eius trahēbat tertiam partem stellarum cæli.* Et v. 7. *Et factum est prælium in cælo: Michael & Angeli eius præliabantur cum Dracone, & Draco pugnavit, & Angeli eius: & non valuerunt; neque locus inuentus est eorum amplius in cælo.* Et vero tamen interim certum etiam est, Angelos ab initio peccasse, adeoque post productionem non diu in veritate stitisse, iuxta Ioann. 8. ver. 44. Ergo fieri non potest, vt quod oppositæ sententiæ auctores volunt, Angeli longo admodum ante creationem mundi corporei tempore fuerint producti.

24 Obijcitur primo illud Iob 38. vers. 4. & 7. *Vbi eras, quando ponebam fundamenta terræ, &c. Cum me laudarent simul astra matutina, & inubilarent omnes filij DEI.*

Respondeo hinc tantum colligi, Angelos simul fuisse creatos, simulque in eodem instanti laudasse Deum (hoc enim opus cum internū ac spirituale

fit, non

fit, non indiget tempore) dum mundus crearetur: quod est contra alteram sententiam superius relatum & refutatam.

25 Obijcitur secundo illud Iob 40. vers. 14. Vbi de Behemoth dicitur, *ipse est principium viarum Dei*; vbi de Luciferi creatione sermo est, iuxta communioem interpretationem Patrum, apud Pinedam ibidem.

Respondeo, Luciferum dici *principium viarum DEI*, seu processionis ad extra & productionis, quia & ordine temporis nulla cum creatura antecessit, & simul ipse ordine dignitatis antecessit cæteras, vt explicant etiam Gregorius lib. 3. Moral. cap. 18. vel 24. Isidorus lib. 1. de summo bono, cap. 10. & Beda quæst. 9. ex varijs. Quare etiam eodem cap. 40. Iob. v. 10. dicitur, *Ecce Behemoth quem feci tecum*, nempe quasi in radice, dum mundus & elementa crearentur.

26 Obijcitur tertio, illud Tit. 1. v. 1. *Quam promissit, qui non mentitur Deus, ante tempora secularia*: Ergo ante tempora secularia necesse est falem fuisse Angelos, quibus id Deus promitteret.

Respondeo, aut nomine promissi intelligi propositum, iuxta similem locum 2. Timoth. 1. vers. 9. *secundum propositum suum & gratiam, que data est nobis in Christo IESU, ante tempora secularia*: vel per tempora secularia, non totum tempus durationis mundi, sed quod à prima promissione de futura salute per Christum, ad primos parentes facta Genes. 3. vers. 5. verbis illis, *Ipsa conteret caput tuum*, elapsus est, vt bene Suarez citat. cap. 3. num. 33. Reliqua Cassiani loc. cit. non sunt magni momenti.

27 Assertio VI. Angeli non fuerunt producti in aère; nec in cælo sydereo, aut Empyreo propriè; sed in cælo tamen ac supremo corporum. Antequam explicetur & probetur hæc assertio, obseruandum est, fuisse, atque etiamnum esse de hac re variam Doctorum sententiam: cum enim omnes in eo conueniant, Angelos fuisse creatos in aliquo corpore, iuxta dicta assert. præced. valde tamen discrepant, circa particularem determinationem eius corporis, siue loci.

28 Prima & communis Scholasticorum sententia est, Angelos fuisse creatos in cælo Empyreo. Ita sentiunt Magister, & alij Doctores in 2. distinct. 2. Alensis 2. quæst. 19. memb. 3. articulo 2. cum Glossa initio Genes. Hugone Victorino in sum. tract. 2. cap. 1. & Beda in princip. Hexaëm. & significat S. Thomas quæst. 6. art. 4. vbi dicit, fuisse creatos *in supremo corpore siue id dicatur, inquit, cælum Empyreum, siue qualitercunq; nominetur*. Quod hoc etiam sensu tradunt & sequuntur Caietanus, alijque Thomistæ, & Molina ibidem, & ex probabili Vasquez disp. 225. cap. 2.

29 Secundo alij Angelos vniuersim creatos existimant, in cælo sydereo, siue eo, quod sub Empyreo proximè collocatum est. Ita Lorinus in 2. Pet. 2. Suarez hic lib. 1. cap. 4. num. 7. & fauet Hieronymus lib. 6. in Isai. cap. 14. & Innocentius III. super Psalm. 5. pœnit. vbi dicit, *Angelos peccasse in cælo, in quibus sunt sydera & luminaria*.

Tertio nonnulli sentiunt, Angelos vniuersim creatos infra cælos, in regione aëris. Ita Ruper-

tus l. 1. in Genes. c. 11. & Eugubinus l. 7. perenn. Philosoph. c. 38. Sed nituntur falso fundamento, Angelos esse corporeos, de quo dub. seq.

30 Quarto alij quidam sentiunt, aliquos quidem Angelos fuisse creatos in cælo Empyreo, alios vero in alio loco: in quo tamen rursus variant. Nã alij dicunt, bonos in loco cælesti, malos in aère fuisse productos: quam sententiam refert, nec improbat Augustinus lib. 3. de Genes. ad lit. cap. 10. Alij vero distinguunt inter Angelos superiores, & inferiores, qui vel motores sunt orbium, vel elementis præfunt: hos enim in iisdem illis locis inferioribus, in quibus suum munus obeunt, creatos volunt; illos autem in cælo Empyreo. Ita videtur sentire S. Thomas cit. q. 61. art. 4. ad 2. Quamuis enim in corpore vniuersim dixerit, Angelos fuisse creatos *in supremo corpore*, tamen in solut. 2. motus auctoritate Augustini loc. cit. ait: *Nihil autem prohibet dicere, quod superiores Angeli, habentes virtutem eleuatam & vniuersalem supra omnia corpora, sint in supremo creatura corporea creati: alij vero habentes virtutes magis particulares, sint creati in inferioribus corporibus*. Idem cum sancto Thoma docet Gregorius de Valentia quæstion. 12. punct. 3. Ex quibus patet, non eundem inter Doctores Scholasticos de loco determinato productionis Angelorum esse consensum, qui est de tempore productionis, vt dictum.

31 Ego vero cum prima & communi sententia in eo consentio, quod Angelos creatos existimo in supremo corpore, non in aliquo inferiori: cum secunda vero in eo, quod non determinate & particulatim in ipso cælo Empyreo productos existimo: quod indicasse etiam videtur S. Thomas loc. citat. vbi cum dixisset in supremo corpore fuisse creatos, addit, *siue id dicatur cælum Empyreum, siue qualitercunq; nominetur*.

32 Et primo quidem fuisse creatos vniuersim in cælis, siue in cælo, non in aère, aut loco inferiori, præter communem consensum Doctorum, colligitur ex cit. loco Coloss. 1. v. 16. & indicant eadem scripturæ loca, quibus dicitur, Angelos per peccatum de cælo fuisse lapsos, vt superius vidimus. Accedit dignitas nature Angelicæ, quæ vt omnem substantiam corruptibilem longe antecedit, ita etiam merito locum sibi digniorem vendicat.

33 Secundo, quoad hoc nullum esse discrimen faciendum inter Angelos bonos & malos, superiores & inferiores, probatur insuper ex eo; tum quia non conueniebat, malos Angelos ante peccatum puniri, & ob solum præuifum peccatum inferiori loco creati; vt in simili etiam docet Augustinus lib. 11. in Genes. cap. 17. Tum quia in productione Angelorum, nondum erant producta sydera, aut cæli syderei & mobiles, quibus mox præficiendi essent Angeli; cum sydera primum quarto die creationis fuerint producta; cæli autem mobiles secundo primum die, cum produceretur firmamentum, essent consolidati, vt colligitur ex Genes. 1. v. 6. In quem sensum bene etiam Molina cit. art. 4. dicit; *Cum Angeli simul cum mundo corporeo sint conditi, neque statim à principio Deus orbis mobiles creauerit, fit, vt Angeli etiam qui orbis cælestes mouent, in cælo etiam Empyreo, (siue*

supremo illo quali quali corpore) sint conditi, una cum cæteris Angelis; inde uero descenderint ad mouendum orbem sibi commissis, cum primum orbem conditi sunt, & moueri cæperunt. Et forte descensus ille, & deputatio Angelorum ad mouendos orbem, fuit post finitam Angelorum uiam, atque adeo post peccatum quorundam & beatitudinem reliquorum. Ita Molina; cum quo tamen in eo minime consentio, quod solum cælum Empyreum in principio cum terra creatum existimat.

34 Quare tertio etiam probari non potest, Angelos in cælo sydereo aut ullo alio mobili cælo fuisse productos, loquendo de cælo sydereo seu mobili proprie, qua cælum sydereum, aut mobile est; cum tale nullum tunc extiterit, ut dictum, & mox ulterius declarabitur. Nec verum est, quod dicit Suarez num. 7. etsi in primo momento creationis Angelorum cæli nondum mouerentur, tamen sidereum cælum immediate post fuisse motum: quia non poterat moueri ante consolidationem secundo primum die acceptam.

35 Sed nec quarto in ipso cælo Empyreum proprie creatos fuisse dixerim. Tum quia iuxta communem & probabilem expositionem Isai. 14. v. 13. *In cælum conscendam*, Lucifer iam creatus ascensum ad hoc cælum intempestiue ambiuit; etsi Sanctus Thomas cit. quæst. 61. articulo 4. ad 3. respondeat, hoc non de cælo aliquo corporeo, sed de cælo (spirituali) sanctæ Trinitatis accipiendum; in quod, inquit, *Angelus peccans ascendere uoluit, dum uoluit aliquo modo Deo equiparari*; quæ tamen explicatio valde impropria & metaphorica est. Tum quia non decebat, locum adeo excellentem peccato Angelorum quasi infici & dehonestari. Tum quia sicut homo non fuit productus in ipso paradiso, sed primum post productionem in eo positus, ut eo magis beneficium naturæ indebitum agnosceret; ita uerisimile est, Angelos non in ipso loco beatitudinis productos, sed postea primum finitâ uia eo eleuatos. Quæ omnia præcedunt, etiam si dicam⁹ in primo statim momento productionis cælum Empyreum fuisse à cæteris cælis propria superficie ambiente & iam consolidata distinctum.

36 Ex quibus omnibus manet, quod in assertione dictum, Angelos non in ipso cælo empyreum aut sydereo proprie, neque in loco aliquo inferiori fuisse productos. Addidi uero nihilominus, productos in supremo corpore, quod ita declaro, suppositis ijs, quæ de cælorum productione dissequenti differunt. Nam ut ibidem ex instituto probabitur, in primo momento, siue etiam die productionis, quando cælum & terra fuerunt creata Genes. 1. vers. 1. nondum facta erat aliqua distinctio cælorum superiorum & inferiorum; quia tunc nullum adhuc cælum erat consolidatum; sed omnis consolidatio, adeoque distinctio cælorum facta est, primum secundo die, quando productum est firmamentum. Erat igitur totum cæleste corpus initio unum quoddam continuum & liquidum corpus; quod, uti cum terra alijsque etiam elementis accidit, distinctionem & ornatum, in suo genere seu ordine primum sequentibus diebus, nominatim secundo & quarto die accepit. In hoc igitur cælesti adhuc in-

distincto corpore, (quod proinde uerè etiam erat supremum omnium corporum) creati sunt Angeli; non quidem ea parte suprema eiusdem corporis, quæ postea, facta distinctio, cælo Empyreum respondebat; sed in aliquo loco inferiori, sub illo; eo nimirum, qui nunc cælo mobili siue sydereo respondet.

Qua ratione optime & facillime conciliantur omnia loca Scripturæ. Sic enim proprie & ad litteram intelligitur illud, *In cælum conscendam*; nempe in superiorem eius partem; uti uulgo dicere solet in inferiori parte ædium constitutus, conscendam in aedes &c. siue in ipsum cælum Empyreum iam ab alijs discretum, si quidem lapsus Angeli factus ponatur post diem, aut ipso die creationis secundo, post productum firmamentum. Et addit, *Super astra DEI*; hoc est supra cæteros, Angelos omnes &c. siue supra locum astrorum: siquidem astra ipsa tunc nondum erant producta. Ita intelliguntur etiam Angeli proprie in ipso cælo producti, & de cælo lapsi &c. Fauet huic sententiæ etiam Innocentius III. in psalm. 5. penitent. ubi dicit, Angelos peccasse in cælis, in quibus sunt sydera & luminaria, & ideo probabile esse, illos etiam cælos esse immutandos & purificandos in fine mundi; quod de cælo Empyreum dici non potest, ut bene Suarez numero septimo. Plura disp. seq. q. 2. dub. 2. & q. 3. dub. 1.

D V B I V M II.

Sintne Angeli corporei, an plane incorporei; atque etiam simplices, & sine compositione.

S. Thom. 1. 2. q. 50. aa. 1. & 2.

Cum præcedenti dubio constitutum sit, Angelos existere, & quidem esse quasdam substantias intelligentes, perfectas, & completas: quando ubique scriptura de illis, sicut de hominibus loquitur, eisque uelut perfectis agentibus uitæ & intelligentiæ munia ac functiones tribuit; neque unquam Angelos alicuius corporis, siue subiecti formas naturæ sua informantes facit; nec eos uispiam animas uocat, ut notauit etiam Augustinus lib. 1. retract. cap. 10. & 16. & lib. 2. cap. 14. sicut nec ullius compositi substantialis meminit, quod ex Angelo ueluti forma, & alio quodam subiecto constet; imo nec ipsum nomen Angeli, quod in omni lingua masculinum est, facile patitur, ut eo imperfecta aliqua forma significetur; superest inquirendum, qualis substantia sit Angelus. In quo genere primum occurrit diuisio substantiæ in corpoream & incorpoream, de qua proinde hoc loco discernendum. Duobus autem modis substantia aliqua potest esse corporea; primo ut totaliter & adæquate secundum omnes suas partes sit corporea, siue simplex, ut sunt elementa; siue composita, ut sunt substantiæ rationis expertes; secundo, ut

secun-

secundum vnam quidem sui partem; nempe materialem, sit corporea; cum tamen altera eius pars, scilicet forma, sit incorporea, ut est homo; qui constat corpore & anima: & utroque sensu de Angelis quærimus, an sint substantiæ corporeæ.

Qua de re prima sententia est, Angelos totaliter & adæquate esse corporeos; ita ut nulla etiam plane substantiali parte incorporea constent; etsi corpora eorum sint subtilioris naturæ, quam humana, ut in puro igne, & aëre liquido accidit; qua de causa etiam respectiue, vti de ventis quoque subinde loquitur scriptura, Spiritus vocentur. Ita præter Sadducæos dub. præcedent. relatos, & Philosophos quosdam gentiles, qui nihil esse putabant, præter corpora, vt referunt Aristoteles lib. 1. Metaph. & lib. 1. physic. & lib. 4. Physic. tex. 52. & 67. & Sanctus Thomas opusc. 13. cap. 1. sensisse videtur Tertullianus, etiam Deum faciens corporeum, vt colligitur ex lib. de carne Christi cap. 6. & testatur Augustinus epist. 158. & lib. 10. Genes. ad lit. cap. penult. & vlt. & Isidorus lib. 8. Etymolog. cap. 5. Alij vero saltem res alias præter Deum, faciunt corporeas. Ita docet Cassianus collat. 7. cap. 18. vbi ait: *Licet pronunciemus, nonnullas esse spirituales naturas, ut Angeli, anima nostra, & aër subtilis, tamen incorporeæ nullatenus astimanda sunt; habent enim secundum se corpus, quo subsistunt.* Fauet Hilarius can. 5. in Math. & Ioannes Thessalonicensis, in septima synodo relatus act. 5. cui Patres ceteri non contradixerunt, quia de illa re non agebatur.

Secunda sententia est Angelos non quidem totaliter & adæquate esse corporeos, nec mere etiam esse spirituales & incorporeos; sed constare corpore & spiritu; qua de causa etiam animalia rationalia immortalia appellantur. Ita sensit Origenes lib. peri archon proemio, & lib. 1. cap. 7. & lib. 2. cap. 2. & 8. Item Cæsarius dialog. 1. in tomo. 2. operum Nazianzen. Idem sentire videntur Basilus lib. de Spiritu sancto cap. 16. Athanasius lib. de communi essent. Patris. Elias Cretensis in orat. 1. Nazianz. Methodius ferm. de resurrectione, & ex Latinis Augustinus lib. 83. qq. 9. 47. & lib. 7. de Genes. ad lit. cap. 17. & lib. 3. cap. 10. & lib. 9. de ciuit. cap. 12. & 13. & lib. 11. cap. 23. & lib. 13. cap. 16. & lib. 3. de Trinitat. cap. 10. & lib. 3. de lib. arbit. & epist. 115. & in psal. 85. item Bernardus lib. 5. de consid. ca. 4. & ferm. 5. in Cant. Et aperte etiam Rupertus lib. 1. de Trinitat. cap. 11. & lib. 1. de vict. Verbi cap. 28. atque ex recentioribus, Eugubinus lib. 8. perenn. Phil. capit. 27. 30. & 41. Augustinus Niphus lib. 3. de dæmon. cap. 3. Franciscus Georgius lib. problem. capit. 57. & 74. & Caietanus in Epistol. Ephes. cap. 2. Ex Philosophis autem idem sensit Plato cum suis, & Auerores lib. 1. de anima, fauente non parum Aristotele, lib. 5. Metaph. cap. 8. & plures alij, præsertim Platoniei philosophici apud Eugubinum loc. cit.

His opponitur tertia sententia, quæ docet, Angelos nulla sui parte esse corporeos, sed plane spirituales, & vndiquaque incorporeos. Ita omnes Scholastici, vt dicemus, qui tamen rursus in-

ter se variant: quidam enim nihilominus dicunt, Angelos esse compositos ex materia & forma; plures negant. Nostra sententia sequentibus assertionibus continetur.

Assertio I. Angeli non sunt omni ex parte corporei. Ita contra primam sententiam, habet communis, tum omnium eorum, quos pro sequenti assertionem citabimus; tum etiam eorum, quos pro secunda sententia recitabimus; adeo vt hæc assertio plane videatur certa, quæ citra errorem vix possit negari. Probatur præter testimonia & argumenta pro sequenti assertionem referenda, hac peculiari ratione: Angelus sua natura est superior homine, vt sequenti dubio probabitur; & tamen homo non est omni ex parte corporeus; sed constat anima saltem incorporea; Ergo nec Angelus esse potest omni ex parte corporeus. Consequètia patet. Quia esse incorporeum, est gradus quidam superior substantiæ, quam corporeum; ac proinde quod mere corporeum est, inferius est sua natura illo, quod aliqua sui parte substantiali, & quidem primaria, incorporeum est. Animam autem hominis esse incorpoream, est de fide, vt recte etiam existimauit Suarez lib. 1. cap. 5. num. 7. & definiri videtur in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. cap. firmiter, de sum. Trinit. & fid. Cathol. vbi dicitur *humanam naturam ex spirituali & corporali esse compositam.* Idem colligitur ex Concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 8. vbi definitur, animam rationalem esse natura sua immortalem, adeoque independentem à corpore. Quod asseueranter etiam tradit, eaque de causa inuehitur in Tertullianum secus sentientem Augustinus epistol. 157. & in psalm. 145. & lib. 10. de Genes. ad lit. cap. 24. vbi concludit; *Nemo audeat dicere, animam esse corpus.* Idem profèquitur susus ibidem capitibus sequentibus. Quare etiam Isidorus lib. 8. Etymolog. hæreticis accenset etiam Tertullianos, quod animam corpoream, etsi immortalem esse dicerent.

Assertio II. Angeli nullo modo sunt corporei; sed vndiquaque planè spirituales & incorporei. Ita cum Magistro in 1. dist. 8. & cum Sancto Thoma hic quæst. 50. art. 1. & 2. & quæst. 51. art. 1. Scholastici omnes. Idem docent sanctus Thomas quæstione 16. de malo art. 1. & lib. 2. contra gent. cap. 49. & cap. 90. 91. Ferrariensis ibidem; Albertus in sum. 2. part. tract. 2. quæst. 6. item Alensis, Altifiodorensis. Ex recentioribus autem hanc assertionem ex instituto tuentur præter Caietanum, & alios Thomistas cit. quæst. 50. art. 1. Molina ibidem, Gregorius de Valentia quæst. 1. punct. 2. & quæst. 2. punct. 1. Vasquez disput. 178. cap. 3. Suarez Metaph. disput. 35. sect. 3. & hic lib. 1. cap. 6. adeo vt hæc sit communis inter Theologos sententia.

Probatur primo ex Scriptura, quæ Angelos constanter vocat spiritus; quod cum proprie accipi possit, nihil est cur in sensum alienum rapiatur. Psalm. 103. vers. 4. & Heb. 1. v. 7. *Qui facis Angelos tuos spiritus.* Heb. 1. v. 14. *Nonne omnes sunt administratores spiritus?* Ephes. 6. vers. 12. *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem; sed aduersus principes & potestates, &c. contra spiritualia*

nequitia. Item, Luc. 6. v. 18. & passim alibi dæmones vocantur immundi spiritus. Luc. 10. v. 20. Spiritus subijciuntur vobis. Et cap. 11. v. 26. Assumit septem alios spiritus nequiores se, &c. Accedit quod eadem ratione etiã anima rationalis vocatur Spiritus. 1. Cor. 5. v. 5. *ut spiritus saluus sit in die Domini.* Iacobi 2. vers. 26. *Corpus sine spiritu mortuum est.* Et de vtrisque generatim dicitur. Psal. 150. v. 6. *Omnis spiritus laudet Dominum.* & Daniel. 3. v. 86. *Benedicite spiritus, & animæ vestrorum Domino.* Quibus accedit citatus locus Act. 23. v. 8. vbi refertur, Sadduceos dixisse, non esse resurrectionem, neque Angelum, neque spiritum; quasi diceretur, nec vllum omnino spiritum: quia Sadducei non aliã ratione negarunt Angelos, nisi quia negarunt spiritum: imo Suarez lib. 1. cap. 5. num. 3. cum nonnullis dubium existimat, an profus ac directe negauerint Angelos, an solum eos esse spiritus. Quæ proinde omnia simul sumpta satis hanc rem ex scriptura testatam faciunt.

8 Secundo probatur assertio auctoritate SS. Patrum. Ita enim plane sentit Dionysius cap. 4. de diuin. nom. vbi ait: *Dei gratia subsistunt intelligibiles omnes spiritualesque substantiæ.* Et infra: *Incorporeales omnino atque materia carentes intelliguntur, & tanquam spiritus supra mundanum intelligunt modum.* Et inferius etiam de dæmonibus: *Sine corpore, inquit, malitia potest irrepere, sicut in dæmonibus, Quare etsi S. Thomas quæstion. 16. de malo art. 1. ad 3. dixerit, probabile esse, Dionysium credidisse, dæmones esse corporeos, nimirum propter verba quadam eiusdem capituli, quibus furorem & indomitam concupiscentiam dæmonibus tribuit, longe tamen verius est, quod sanctus Doctor, mox ibidem subiungit, Dionysium ea metaphoricè accepisse; sicut etiam capit. 2. cœlest. hierarch. similes affectus Angelis, ipsique D. E. O. tribui, docet.*

9 Similiter Ignatius epist. ad Trallianos, Angelos vocat *incorporeales creaturas.* Item Irenæus lib. 3. cap. 23. ait: *Sine carne Angeli sunt.* Athanasius relatus in VI. Synodo art. 4. *Angeli, inquit, spiritus & ignes sunt, ab omni corporea figuratone & natura alieni.* Gregorius Nazianzenus orat. 2. de Theolog. *De hanc quidem, tamen est corporis expertem, incorporeo modo cernere possumus.* Gregorius Nyssenus lib. de orat. *Omnis, inquit, creatura rationalis partim in incorpoream naturam, partim in corpoream diuisa est. Est autem Angelica quidem incorporea, altera vero species nos homines sumus. Atque illa quidem incorporea cum sit, sola mente comprehenditur.* Similia habet lib. de vita Moyfis. Basiliius homil. 9. quod D. E. V. S. non sit auctor mali, *Natura eius (dæmonis) incorporea est, secundum Apostolum discentem, Non est nobis colluctatio.* &c. Epiphanius hares. 26. *Dæmon spiritus est incorporeus.* Chrysostomus homil. 22. in cap. 6. Genes. *Inuidit, (dæmon) quia à superna gloria in extremam ignominiam deiectus est, licet, esset incorporeus.* Et sapius ibidem vocat Angelos *incorporeos, Angelicam vero naturam incorpoream & spirituales.* Similia habet homil. 44. in Matth. Idem docent Cyrillus lib. 4. in Ioann. cap. 10. & lib. 3. in Genes. & expresse Theodoretus qu. 20. & 47. in Genes.

& Didymus l. 1. & 3. de Spir. sancto, & Damascenus lib. 1. de fid. cap. 17. & lib. 2. c. 3. & Anastasius Nicænus in quæstionibus sac. script. q. 20. vt plane constet, hanc veritatem fuisse in Ecclesia græcã iam olim communiter receptam.

Sed & ex latinis Patribus idem tradit Ambrosius ad Heb. 1. *Qui facit Angelos suos spiritus: Quærit huius natura nomen? spiritus est. Quærit officij? Angelus est.* Ex eo quod est, est spiritus; ex eo quod agit, Angelus est. Hieronymus epistol. ad Auit. inter errores Origenis numerat, quod dæmones ob delicta aduersi corporibus sint vestiti. Leo epistol. 93. ad Turibium cap. 6. *Fides vera, inquit, quæ est Catholica, omnium creaturarum sive spiritualium, sive corporalium bonam confitetur substantiam.* Gregorius lib. quarto. dialog. cap. 29. *Dic, quæso te, Apostasus spiritus à cœlesti gloria deiectos esse corporeos, an incorporeos suspicaris? Quis sanum sapiens, esse spiritus corporeos dixerit?* Idem ex inflituito propugnat Richardus Victorinus lib. 4. de Trinit. cap. vltim.

Tertio probatur assertio auctoritate Ecclesiæ. Nam in Concilio Lateranensi citat. cap. *Firmiter* de sum. Trinit. & fid. Cathol. definitur: *simul ab initio temporis, (Deus) vtramque de nihilo condidit creaturam, spirituales & corporeales, Angelicam videlicet & mundanam; & deinde humanam, quasi communem ex spiritu & corpore constitutam.* Vbi vocabulum *spirituales* proprie accipi, ex contextu, ac præsertim ex postremis verbis liquidissimum est. An vero ideo sit de fide, inferius dicitur.

Quarto probatur ratione. Tum quia non implicat contradictionem, substantia incorporea, etiam perfecta; vt ex anima rationali colligere est; & simul ad perfectionem vniuersi pertinebat, eiusmodi substantiæ gradum condere, vt argumentatur etiam S. Thomas q. 50. a. 1. Tum, quia corpus non vnitur spiritui, propter se, sed vt deseruiat illi ad functionem intelligendi, quam si absque corpore habere naturaliter possit, nunquam corpus naturaliter deposcet: at vero corpus hoc sine Angelis vniri non potest; quia cum sint substantiæ incorruptibiles, adeoque expertes sensûs, & organorum sensus, sicut & vitæ vegetatiuæ, scientiam suam non possunt accipere à cognitione sensitua seu phantasmatis & sensibus, ministerio corporis, qua sola ratione corpus deseruiat animæ ad intelligendum, sed habent species intelligibiles sibi naturaliter inditas, vt suo loco docetur. Discursus sumitur ex Sancto Thoma quæst. 51. art. 1. & quæst. 70. a. 3. Quibus accedunt omnes congruentiæ, quibus art. præced. ex S. Thoma probatum est, dari substantias in corporeas completas & perfectas; quæ non possunt esse aliæ, quàm Angeli. His accedunt aliæ rationes, quasi à posteriori. Nam secundum oppositã sententiam explicari non potest, quomodo Angeli etiam mali naturaliter cœlos solidos, & alia quæuis corpora penetrent, aut olim in suo casu penetrarint: aut quomodo tot centuriæ spirituum simul vnum aliquem hominem obfideant, vt pluribus deducit Suarez loc. cit.

Assertio III. Neque tamen hæc est error in fide, dicere, Angelos pro vna sui parte

constare

constare ex corpore: tamen si id quidem absque
temeritate asseri non possit. Ita Carranza annot.
ad 7. Synod. act. 5. Canus lib. 5. locor. Theolog. c.
5. Sixtus Senensis lib. 5. Bibliothec. annot. 8.
Caietanus, Bannes, & alij Thomistæ q. 50. a. 1. &
q. 51. a. 1. Molina quæst. 50. a. 1. Vasquez disp.
178. cap. 3. Suarez lib. 1. cap. 6. num. 10. Gre-
gorius de Valentia q. 2. pun. 1. qui tamen addit;
etsi non sit hæreticum, nihilominus putari etiam posse
erroneum. Idem docet sanctus Thomas quæst. 16.
de malo, articulo 1. cui tamen, vt etiam dubio
præced. dictum, decretum illud Concilij Latera-
nensis vix potuit esse incognitum. Rationem om-
nes assignant; quia tamen si quidem oppositum as-
seratur in dicto decreto Concilij Lateranensis cit.
cap. Firmiter. non tamen fuisse propositum Con-
cilio, ijs verbis id ex instituto definire; sed solum,
tam corporalem quam spirituales naturam fuisse
à DEO productam initio temporis; cætera
ad plenioram intelligentiam, iuxta receptam
eo tempore doctrinam, obiter addidisse. Quod
potissimum etiam suadet auctoritas Patrum, qui
vt vidimus, contrarium olim satis frequenter do-
cuerunt.

14 Quia tamen & scripturæ testimonia satis per-
spicua in oppositam partem suppetunt, & com-
muniore SS. Patrum sensus ita tradit, & Ecclesiæ
auctoritas non parum vrget, & iam dudum, at-
que etiamnum Scholastici Doctores omnes in
eam sententiam conspirant, certe absque temeri-
tate non potest oppositum asseri, vt citati omnes
annotant.

15 Assertio IV. Angeli sunt compositi, non qui-
dem ex materiâ & forma; sed ex esse tamen &
essentia; item ex natura & subsistentiâ; ex ge-
nere & differentiâ; ex potentia & actu, siue sub-
stantia & accidente. Ita quoad priorem partem,
quæ negatiua est, sanctus Thomas quæst. 50. art.
2. & omnes Commentatores ibidem; & commu-
nis Doctorem cum Magistro in 2. dist. 8. item
Gregorius de Valentia quæst. 1. pun. 4. Molina &
Vasquez citat. q. 50. art. 2. Suarez lib. 1. cap. 7.
contra Auicebron, apud S. Thomam cit. a. 2. &
opuscul. 15. c. 5. item contra Alensem 1. part. q. 20.
memb. 2. Bonauenturam in 2. dist. 3. 1. part. art.
1. q. 2. Richardum art. 1. q. 2. & Aureolum apud
Capreolum in 2. dist. 3. q. 1. a. 2. Qui dixerunt,
licet Angeli sint incorporei, constare tamen ma-
teria & forma; quâ de causa etiam Vasquez pru-
denter notauit, à S. Thoma sigillatim fuisse pro-
positam art. 2. hanc quæstionem, *Virum Angeli
constent materiâ & forma*; cum ea tamen alias, sup-
posito primo articulo, quod Angeli sint incorpo-
rei, videri potuisset superuacanea.

16 Probatur Assertio quoad hanc primam partem
primum auctoritate. Ita enim docet non solum
Aristoteles 12. Metaph. cap. 6. Sed etiam Diony-
sius c. 4. de diuin. nom. & alij Patres pro præce-
denti assertionem citati, dum Angelos dicunt
esse incorporeos, spirituales substantias, mentes,
& puras naturas, vt loquitur etiam Nazianzenus
orat. 34. & Sophronius orat. de sanct. Ang. tom.
2. Bibliothec. eos vocat *diuinos DEI exercitus,
materie expertes, mente rationeque pradias intelli-*

gentias: Quo proinde etiam sensu ad hoc propo-
situm accommodari possunt scripturæ ibidem
citata.

17 Denique accedit ratio. Quia cum materia sit
proprium subiectum quantitatis, & extensionis
corporeæ, compositio ex materiâ & forma pro-
priè non conuenit nisi substantijs quantis & cor-
poreis. Deinde etiam si generatim & abstractè
loquamur de materiâ, sane necesse est, vt
sit aliquid reipsa realiter distinctum à formâ,
quam proinde etiam per modum subiecti reci-
piat: sed nec hoc conuenire potest Angelis:
quia vel hæc materiâ esset eiusdem rationis cum
materiâ rerum corporaliū, vt quidem dixit
Auicebron; vel non, vt citati Theologi dire-
runt, Non primum; quia sic Angelus esset in-
trinsecè corruptibilis; ac simul etiam quantus &
corporeus, vt dictum. Nec secundum; quia aut
ea esset intrinsecè spiritualis; aut non: neutrum
potest dici. Non primum; quia cum spiritualis
entitas vel maxime sit ens in actu, plane absur-
dum videtur, aliquam materiâ esse intrinsecè
spirituales. Nec secundum, quia tunc Angeli
non essent plane incorporei & spirituales; sed
ex parte vna etiam materiales.

18 Et fortasse Theologi in contrarium citati, ma-
teriâ solum improprie acceperunt; siue pro
gradu generico; siue pro subiecto determinabi-
li quacunque forma etiam accidentali. Certe
Aureolus in 1. dist. 3. quæst. 1. art. 3. vbi affirmat,
Angelos componi ex materiâ & forma, materiâ
explicat esse intellectum possibilem. Ait enim,
*In istis substantijs intellectualibus, & in anima sunt
vere substantiæ duæ, quarum vna est mere potentialis,
& alia est mere actus, ex quibus intrinsecè componuntur;
vna dicitur intellectus possibilis, æquiuoca substantia
(quæ) patitur, id est, recipit intellectionem aliorum à
se, & per consequens, quo formaliter intelligit alia.*
Quibus verbis ipsemet indicat se substantiæ vocem
improprie accipere. Certè aliter intelligi ea sen-
tentia vel admitti non potest.

19 Posterior autem pars assertionis ab omnibus
itidem admittitur, nisi quod Durandus in 2.
distinct. 3. quæst. 1. negat, in Angelis compo-
sitionem ex genere & differentiâ; cum tamen fate-
atur, Angelum esse in genere vel sub genere;
quod cum altero non cohæret; quia hoc ipso vti-
que constat ex genere & differentiâ. Vt bene
Suarez. cap. 7. num. 7. Ratio generalis est. Quia
de Angeli essentia non est existentia; nec subsistè-
tia; nec ipse est extra omne genus; nec purus
actus; aut omnino immutabilis; mouetur enim
loco; & nunc hoc, nunc aliud intelligit, & vult,
vt ex scriptura constat: quicquid Auerroes 12.
Metaph. com. 25. & Simplicius de qualit. Om-
ne accidens ab Angelis remouerint. Cæterum
compositionem ex genere & differentiâ, vt
& ex essentia & existentia esse rationis; cæteras
autem reales, constat ex dictis supra disput. 2.
q. 3. dub. 1.

20 Sed contra vtramque assertionem, secundam
& quartam, obijcitur primo auctoritas SS. Pa-
trum; qui docuerunt, Angelos esse quadam parte

corporeis & materiales, quos supra satis magno numero retulimus.

Respondeo primo, Suarium Metaph. disput. 35. sect. 3. & hic lib. 1. cap. 6 numero 28. ple-rosque ex relatis patribus speciatim Basilium, Athanasium, Augustinum (secus sentit de Ori-gene, Casario, Eliâ Cretensi) in mitiorem par-tem interpretari. Et sane fieri potest, vt nonnul-li nomen corporis latiori significatione acceperint pro substantia finita & mutabili, non propriè & strictè pro substantia ex materia & forma com-posita, & quantitatiue extensâ. In quem sen-sum etiam Augustinus epist. 28. cum animam rationalem dixisset esse incorpoream, addit tamè: *Ne verbi controuersiam vel superflue faciam, vel iniustus patiar: Si corpus est omnis substantia vel essentia, vel si quod apertim nuncupatur, id, quod aliquo modo est in seipso, corpus est anima. Item si eam solam placet incorpoream appellare naturam, quæ summè incommuta-bilis, & ubique tota est, corpus est anima, quoniam tale aliquid ipsa non est. Porro si corpus non est, nisi quod per locifpatium aliqua longitudine, latitudine, altitudine ita sistitur, vel mouetur, vt maiori sui parte maiorem locum occupet, & breuiore breuiorem, minusque sit in parte, quàm in toto, non est corpus anima.* Ita Augustinus. Sed quia Gregorius de Valentia, Molina, Vasquez locis citatis plane admittunt, Patres plerosque, pro ea sententia citatos, ita sentire, vt retulimus;

21 Respondeo secundo, etiam si plerique ex ci-tatis ita senserint, id tamen non debere præiudicare veriori sententiæ; tum quia plures oppo-situm docuerunt, vt vidimus: tum quia illi ipsi, qui ita senserunt, id non tanquam rem certam, & ex principijs fidei compertam, sed velut opi-nabile dogma idque forsân ex Platonis Philoso-phia hauistum, tradiderunt, eotempore, cum res ex principijs fidei nondum satis esset discussa. Id quod maximè videre est in Bernardo & Augu-stino locis citatis; qui valde dubie de hac re locu-ti sunt; imò Augustinus lib. 15. c. 23. Angelos vni-uersim spiritus esse docet; & solum de malis du-bitat, an non habeant corpora aërea.

22 Obijciuntur secundo quædam scripturæ loca, è quibus colligi videtur, Angelos habere cor-pora; eo quod corporeas functiones & actiones exercuisse referantur. Ita Iacob vidit in scala An-gelos ascendentes & descendentes. Ita Abraham & Loth, Angelos viderunt, & hospitio excepe-runt, &c. Ita Angelus Tobiam iuniorem comi-tatus, visus est edere, & bibere, &c. Præcipue ve-ro huc spectat illud Genes. 6. v. 4. *Postquam in-gressi sunt Filij Dei ad filias hominum. Vbi LXX. le-gunt, Angeli DEI.* Quo modo etiam id intelligunt non solum Philo libro 4. de gigantibus, & Iose-phus lib. 1. Antiquit. cap. 4. Sed etiam multi ex Patribus apud Pamelium in Tertulliani paradoxo 1. speciatim Iræneus lib. 4. cap. 70. & Lactantius lib. 2. diuin. Instit. cap. 14.

23 Respondeo, prioris generis loca non habere difficultatem; intelliguntur enim vel de Angelis solum, in somno, secundum apparentiam quandâ imaginariam, & phantasiâ repræsentatis; vt Iaco-bo nocte dormienti accidit: Genes. 28. v. 12.

Vel intelliguntur de Angelis in assumpto corpo-re aspectabilibus, vt cum Abrahamo, Loth, Tobia &c. accidit. Quamuis enim vt probauimus, An-gelinon habeant corpora naturaliter sibi vnita, possunt tamen ea assumere, & mouere, suo arbi-tratu, vt dicitur q. 5. Quare ipse etiam Tobia An-gelus c. 12. v. 19. ait. *Videbar quidem vobiscum man-ducare, & bibere, sed ego cibo inuisibili, & potu qui ab hominibus videri non potest, vtor.*

24 Ad locum ex Genesi obiectum respondeo, eum duobus modis rectè explicari, & neutrum, veritati à nobis probatæ quicquam obesse. Pri-mus est, vt per filios Dei intelligantur descendentes ex Seth per Enos; qui cum sua familia corpit-peculiari modo ac studio inuocare nomen Domini, Deumque colere. Gen. 4. v. 26. per filias au-tem hominum feminæ ex impia posteritate Cain progenitæ. Ita exponunt Athanasius quæst. 19. & 98. ad Antioch. Cyrillus lib. 9. cont. Iulian. & l. 3. in Genes. Chrysostomus homil. 22. in Ge-nes. Augustinus lib. 15. de ciuit. cap. 23. Cassia-nus collat. 8. cap. 21. & ipse etiam Ambrosius lib. de Noe & Arca cap. 4. si bene expendatur; & ad eum sensum intelligi etiam potest versio LXX. quia etiam homines sancti *Angeli DEI* in scriptura vocantur Malach. 2. v. 7.

25 Secunda explicatio est, vt per *Filios Dei* intel-ligantur viri robusti, & viribus pollentes: solet enim sæpe scriptura, quod in vnoquoque genere excellens, & quasi singulare est, additō DEI no-mine, indigitare, vt *Montes DEI, Cedrus DEI.* Atque ita etiam notauit Cyrillus loco citat. & fufus prosequitur Pineda in Tob. 1. v. 6. circa verba illa, *Cum venissent filij DEI.* Certe qui-dem cum eiusmodi consuetudinem cum feminis habere non potuerint, siue in corpore assumpto, siue in naturaliter coniuncto, nisi Angeli mali, ipsique adeo dæmones, neque his tamen nomen filiorum Dei competat; satis colligitur, id de Angelis non posse intelligi. Etsi Angeli ita communi & consueto more tum temporis id factitassent, cur non idem similiter ab eis sapius postea fuisset perpetratum?

26 Obijciuntur tertio alia quædam loca scripturæ quibus significatur, Angelos, præsertim malos, peculiarem quandam sympathiam, vel antipathiam habere cum rebus quibusdam corporeis. vt cum ad pulsum cytharæ Davidis diabolus à Saule recessit, eumque infestare desijt, 1. Reg. 16. v. 23. & cap. 19. v. 9. Item cum fumo iccoris seu cordis, ex pise Tobia, maleficium depulsum est, Tob. 6. v. 8. & cap. 8. v. 2. Quorum priore loco plane naturalis quædam efficientia eius rei ad hunc effectum, satis aperre describitur: *Cordis eius particulam.* inquit Angelus, *si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum, siue à viro, siue à muliere, ita vt ultra ad eos non accedat.* Et in posteriori loco iuxta LXX. dicitur, *dæmonem fugisse ad odorem fumi &c.* Qui-bus accedunt varia experimenta; vt cum varijs antipharmais & amuletis corporeis dispelli ali-quando videntur, aut arceri dæmonum infestatio-nes.

Respondeo

27 Respondeo, quicquid nonnulli dixerint nullam veram & mere naturalem esse antipathiam inter Angelos, & res corporeas, sed videri solum idque varijs de causis. Prima est, quia Deus damnatos spiritus ad hanc etiam subinde poenam videtur damnare, vt refugere res quasdam corporeas cogantur (etiamsi nullum forte interim ipsi significatum rei aduersæ apprehendant) aut semper; aut aliquo certo casu: vbi præsertim simul arcani alicuius mysterij dæmonibus aduersi significatio, ex diuina mente interuenit. Vt in iceore illo piscis prunis imposito, Christi que patientis humanitatem significante accidit. Tob. 8. v. 2. vbi proinde iuxta Latinum & Hebraicum textum non dæmon sponte fugisse, sed ab Angelo *apprehensus & religatus* dicitur; licet antea ita de ea re locutus videatur fuisse Angelus, ac si per se ac naturâ suâ vim ad pellendum dæmonem haberet; tum quia secundum effectum ita apparebat; tum quia ea ratione vis & efficacia Christi patientis ad seruitutem diaboli dissoluendam allegorice significabatur.

Secunda causa est, quia naturalibus subinde medijs tetrica illa, & Diabolica illusioni magis obnoxia, humani corporis, vel cordis complexio, affectiue corrigitur & mitigatur: quo facto diabolus vltro cedit; vt in Saule ad citharam Davidis mulceri solito accidisse videtur; & in maniacis à melancholico humore purgatis accidere sæpius experimur. Tertia causa est partum occultum vel apertum cum dæmone; quod in eiusmodi corporalium amuletorum genere, facile potest interuenire: vt cum certis gemmis aut lapidibus pretiosis vel radicibus ex sola rei natura vis attribuitur arcendi dæmones: quibus licet effectus quandoque respondere videatur, id simulatione tamen sola diaboli, eaque sæpe non constanti accidit, &c.

28 Tertio speciatim obijci potest ex Trithemio lib. 8. quæst. mag. quæst. 5. vbi ait: *Dæmones, qui labentes sedibus altis, terra magis coniuncti, cavernas speluncasque inhabitant, ceteris profecto sunt obtusiores; vsque adeo, quod & gladios metuant, & virgas, minusque moueri videntur terruantur hominum: quemadmodum in his conuerti licet, quos emergentes appellamus.*

Respondeo hanc doctrinam Trithemij non probari: tum quia incredibile est, quod de tanta stupiditate dæmonum asserit, vt dicemus dub. seq. Tum quia facile hæc simulate à dæmonibus fieri possunt, præsertim quando ad gladiatorum vibrationes, vti fieri assolet, adduntur maledicta & blasphemæ. Virgæ autem & similes vel humiliationis, vel castigationis corporalis modi, adhibiti energumenis, aut ijs, qui à diabolo infestantur, pellunt quandoque seu comescunt dæmonum infestationes: aut quia hi contemni se non ferunt; aut quia hoc ipso fit, vt obsessi eorum voluntati minus velint obtemperare; aut quia etiam subinde corpus per inedia, sanguinis diminutionem, aliasque afflictiones alteratum, meliorique temperie restitutum, minus dæmonum illusionibus redditur obnoxium, vt dictum. Vt de virtute supernaturali nihil dicam, qua constat, per S. Benedictum dæmonum infestationem,

à fratre quodam, qui dæmonis impulsu intempestiue solebat ex diuino officio excedere, admotâ virgâ depulsam, vt est apud S. Gregorium lib. 2. dialog. c. 4.

Obijcit quarto Caietanus in Comment. script. loco citat. Ad perfectionem vniuersi spectare, vt sint etiam quædam substantiæ intelligentes, corporeæ quidem & quantæ, adeoque loco mobiles, instar aliorum corporum; sed incorruptibiles & impassibiles, adeoque & insensibiles.

Respondeo, frustra fingi gradum illum substantiæ intelligentis corporeæ insensitiuæ. Nam vt recte notauit Sanctus Thomas quæst. 51. artic. 1. Corpus intelligenti naturæ non conuenit, nisi vt sensuum ministerio cognitioni intellectuali subseruiat; qui finis sublatis sensibus ac sensitiua cognitione planè tollitur, vt superius etiam dictum.

DUBIUM III.

Vtrum Angelinatura sua sint corruptibiles, vel incorruptibiles; atque etiam entia necessaria.

S. Thomas 1. p. q. 50. a. 5.

Habet hæc dubitatio connexionem cum præcedenti, non solum quia ratio entis corruptibilis, vel incorruptibilis, adhuc communis admodum & generica est, adeoque prior gradu seu ratione intelligentis, vel non intelligentis naturæ; cum vterque vtrique communis esse possit, imò re ipsa sit, vt in homine & bruto; & rursus in anima rationali & cælo patet; sed etiam quia incorruptibilitas spiritualis substantiæ, si qua est, ex hac ipsa ratione spiritualis & incorporeæ substantiæ nascitur, vt dicemus. Potest autem hæc quæstio dupliciter institui, primo vt directè ac potissimum de re ipsa quaratur; Vtrum Angeli, quantum est ex naturis rerum, vlla potentia creata naturali possint corrumpi, aut vilo modo destrui; seu quod idem est, vtrum sua natura, vt cætera entia corruptibilia, tendant ad corruptionem & defitionem; an vero ex se & sua natura apti sint perpetuò durare, adeoque etiam perpetuò duraturi sint, nisi per ipsam diuinam potentiam annihilentur & destruantur. Et hoc sensu non est inter orthodoxos vlla quæstio seu controuersia, vt dicemus. Secundo quæstio potissimum esse potest de nomine & modo loquendi; vtrum, cum Angeli saltem per diuinam potentiam possint destrui & annihilari, dicendi sint natura sua corruptibiles, an incorruptibiles; item, vtrum absolute ac simpliciter dici possint entia necessaria, vel non necessaria, &c.

De qua re est quidem nonnulla inter Scholasticos Doctores controuersia; quæ nata potissimum videtur esse tum ex diuerso modo loquendi SS. Patrum; tum ex diuersa acceptione & significatione terminorum, vt dicemus. Etenim Vasquez hic disputat. 182. cap. 2. & sequentibus prolixè contendit, si loquamur respectu potentia

DEI, & nominatim mortale & corruptibile sumantur pro eo, quod desinere potest, saltem per destructionem & annihilationem, & immortale & incorruptibile significent negationem oppositam, nullam creaturam esse naturam suam immortalem & incorruptibilem; sed potius naturam suam, ex potentia reali, (passiua) in ipsa existente, esse corruptibilem & mortalem, licet interim Angelus, & anima rationalis respectu creatæ potentie plane sit incorruptibilis & immortalis, quocumque modo incorruptibile & immortale accipiat. Ita loquitur cap. 2. numero 4. Et infra numero 7. addit, Angelum non esse sua natura immortalem, sed sola gratia DEI, si immortale & incorruptibile referatur ad potentiam DEI conseruantis & potentis destruere; idque esse dogma fidei, & contrarium erroris notam mereri. Et rursus numero 17. Et si non liceret, inquit, utendo his nominibus, asserere, Angelos, aut animas rationales sua natura mortales esse, aut sua natura non esse immortales; quia nisi aliud explicaretur, significarem has substantias à creato aliquo agente posse corrumpi; cum additamento tamen dicere debemus, non esse incorruptibiles respectu DEI, sed respectu illius corruptibiles, & mortales natura sua; non modo potentia agentis (DEI) verum etiam potentia reali passiuæ ipsarum, &c. Quare mox etiam concedit, Angelos & animas dici debere natura sua destructibiles & annihilabiles; quia natura sua subduntur potentie DEI ut possint destriui & annihilari; non autem natura sua indestructibiles; quia nomen hoc negaret, inquit, potentiam ad non esse respectu cuiuscunque agentis, quod est proprium solius DEI. Ita Vasquez.

3 Qui pro hac sententia cap. 2. numero 5. citat etiam Alessem 1. part. quæstione 4. memb. 3. Bonauenturam in 1. distinct. 8. part. 1. articulo 2. quæstione 2. Richardum articulo 2. quæst. 2. Scotum quæst. 5. & in 4. distinct. 49. quæst. 6. Ockam in 2. quæst. 7. Gabrielem in 2. distinct. 2. quæst. 1. articulo 2. conclus. 6. Qui omnes, inquit, pronuntiant omnem creaturam ex se mutabilem esse, non tantum secundum accidentia, sed etiam secundum substantiam, desinendo, idque sine natura creatura conuenire: quo sensu etiam speciatim Bonauentura & Richardus dicunt, nulli creature eam immutabilitatem, quam ipsi inuertibilitatem (nimirum in nihilum) uocant, conuenire per naturam, sed per gratiam tantum. In contrarium est sancti Thomæ, & communis Thomistarum sententia, ut dicemus. Nos quid tam de re ipsa, quam de modo loquendi sentiamus, sequentibus asserionibus explicamus.

4 Assertio I. Angeli ex sua natura, hoc habent, ut nulla potentia creata naturali possint corrumpi uel destriui. Hac assertio rem ipsam in primis concernit, ut dictum, & est extra controuersiam apud omnes, non solum Scholasticos Doctores; (quicquid Gabriel infra durius hac de re locutus sit, ut dicemus) sed etiam SS. Patres. Quamuis enim ut uidimus, nonnulli Angelos fecerint corporeos; & quidam etiam dixerint, natura esse corruptibiles, nullus tamen in ordine ad potentiam seu agens creaturam naturale, eos dixit esse corruptibiles, sed solum in ordine & per respectum ad Deum, qui eos potest annihilare.

Imò S. Thomas citat. quæst. 50. a. 5. ad 2. nec Platonem quidem in ea fuisse sententia concedit, quasi dixerit, Angelos esse natura sua corruptibiles. Cum enim obiecisset dictum Platonis in Timæo, ubi ita Deum loquentem facit: O Di Deorum, quorum opifex Paterque ego; Opera siquidem vos mea dissolubilia natura: Id quod à Platone de Angelis dictum uideatur. Respondet S. Thomas, Platonem per Deos intelligere corpora caelestia, quæ existimabat esse ex elementis composita. Et ideo secundum suam naturam (ex eâ Platonis sententia) erant dissolubilia; & secundum uoluntatem DEI, semper conseruabantur in esse. Eodemque modo Platonis sententiam retulit & intellexit Aristoteles libro 1. de celo tex. 109. & Eusebius Cæsariensis libro 11. præparat. Euang. cap. 17.

Neque uero ideirò, quod nonnulli SS. Patres, Angelos existimauerunt esse corporeos, necessario sentire cogebantur, esse etiam corruptibiles aut dissolubiles natura sua, etiam per respectum ad agens naturale creatum: quia incorruptibilitas naturalis, etsi quidem sequatur etiam, ex conditione & gradu incorporei, ut dicitur, non tamen ex eo solo, cum etiam substantie quadam corporeæ sint incorruptibiles, ut de cælis in dissertatione propria cap. 5. diximus, & rursus, dicitur disp. seq.

7 Probatu nunc assertio primo ex scriptura, quæ peculiarem quandam perennitatem, tum Angelis, tum cælis, rebusque caelestibus tribuit psal. 148. v. 1. & seqq. Laudate Dominum de cælis laudate eum in excelsis. Laudate eum omnes Angeli eius, laudate eum omnes uirtutes eius, &c. Quia ipse dixit & facta sunt; ipse mandauit & creata sunt. statuit ea in æternum, & in seculum sæculi: præceptum posuit, & non præteribit. Vbi cælos & Angelos ex ipsa sui creatione & productione naturali perpetuitatem habere significatur. Huc spectant ea scripturæ loca, quibus docetur, Angelos esse incorporeos, ut dictum dub. præced. omnique alia creatura superiores, ut dicitur dub. seq.

8 Secundo idem probatur ex SS. Patribus. Dionysius cap. 4. de diuin. nom. in principio ita loquitur de Angelis: *Hi* (diuinæ bonitatis radijs) *confiterunt omnes, & quæ ratione cernuntur, & quæ mente prædita sunt essentia; atque uirtutes & actiones. Horum uirtutes sunt, uitamque habent sempiternam, & quæ immitti non potest, ab omni interitu, morte, materia, ortuque solute ac liberæ; nec in eas cadit instabilis & fluxa, & quæ alias aliter fertur mutatio; eademque & ut corpore ac materia vacantes intelliguntur; & ut mentes præstanti modo intelligunt, &c.*

9 Athanasius quoque tractatu de definit. Angeli, inquit, non dicuntur sine principio; dicuntur autem æterni; quandoquidem immortales sunt, & æternum uiuent. Basiliius in psal. 44. ait, Angelos perpetuo seruire simplicem, & eandem immutabilem propria natura substantiam.

10 Theodoretus lib. 3. de Dijs & Angelis ita scribit: *Mortale itaque animal (homo) instrumentum hoc (generationis) habet ad immortalitatem tuendam, sibi à creatore Deo tributum, quo filios ex se gignere potest; eaque ob rem morituro quidem homini semina uisum necessarium*

sarium esse cognoscimus. Angelis vero, quos immortales Deus creavit, feminis ille sexus omnino superfluit: neque enim augeri propagarique indigent, qui decreverunt comminuique non possunt: neque item commiseriopus habent, qui corporum sunt expertes. Et Damascenus lib. de decret. & placit. cap. 7. ait: Quod vacat corpore id rationis est particeps & immortale, ut animus, Angelus, & demon.

11 Ex latinis Augustinus libro 12. de ciuit. cap. 15. Angelos vocat creaturas immortales. Et addit: Quorum immortalitas in tempore nec præterita est, quasi iam non sit; nec futura, quasi nondum sit. Isidorus quoque lib. 1. sent. cap. 1. Anima, inquit, & Angeli immortales sunt: sed immutabiles non sunt: ideoque solus Deus dicitur immortalis, quia solus est immutabilis. Et Iulianus Toletanus libro 1. de orig. hum. mort. cap. 2. tom. 9. Biblioth. dicit, Angelum ita à Deo esse conditum, vt licet peccaret, omnino mori non posset; hominem verò ita, vt si obediens esset, non moueretur, sed Angelicam immortalitatem sequeretur. Denique in VI. Synodo act. 11. dicitur, Deum animas & Angelos condidisse immortales & incorruptibiles. Qui verò ex Patribus aliter quandoque locuti videntur, ad sensum sequentis assertionis intelligendi sunt, vt dicemus.

12 Tertio idem probatur ratione. Primo, quia Angeli sunt substantiæ plane spirituales, incorporeæ, ac simplices, non constantes materia & forma: vt dictum dub. præced. Ergo non possunt naturaliter ab vilo agente naturali corrumpi, siue destrui. Consequentia probatur. Tum quia omnis destructio ab agentibus naturalibus ex eo provenit, quod in materiam passim inducuntur dispositiones contrariæ, & repugnantes formæ in ea materia præexistenti. Tum quia nullum agens naturale per se intendit corruptionem alterius; sed solum per accidens, quatenus ex materia passim conatur producere sibi simile. Vbi ergo nulla est materia receptiua dispositionum contrariarum; aut in potentia existens ad aliam formam, non habet locum naturalis corruptio substantialis ab agentibus naturalibus efficienda. Secunda ratio sumitur à simili, seu potius à minori ad maius. Nam anima rationalis naturaliter est incorruptibilis, vt constat ex Concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 7. vbi damnantur omnes, asserentes animam esse mortalem: Ergo multo magis id sentiendum est de Angelo, qui natura superior est homine, vt dicitur dub. seq.

13 Huc etiam spectat duplex ratio sancti Thomæ citat. quæst. 50. art. 5. ex quibus priorem ita format Caietanus ibidem: omne quod corrumpitur, per hoc corrumpitur, quod eius forma separatur à materia: Ergo Angeli carentes materia sunt incorruptibiles. Antecedens probatur. Esse per se conuenit formæ: Ergo inseparabile est à forma; Ergo in omni corruptione fit separatio à materia, &c. Sed sane hæc ratio, quicquid in explicacione fatagat Caietanus, non caret difficultate, nisi ad sensum primæ argumentationis nostræ reducat. Altera ratio est. Quia cuius operatio est ex se æterna, & excedens tempus, siue inde-

pendens à tempore, id etiam sua natura & secundum substantiam est perpetuum siue perenne: sed operatio intellectualis Angeli est ex se æterna, & excedens tempus, ab eoque independens: Ergo, &c. Maior probatur. Quia cum unumquodque operetur secundum quod est actu, operatio rei indicat modum ipsius esse. Minor probatur: Quia species & ratio operationis ex obiecto cognoscitur: Obiectum autem intelligibile, formaliter vt sic cum sit supra tempus, necessarium scilicet ac immutabile, quod non potest aliter se habere, est sempiternum ac perpetuum saltem negatiue.

14 Atque ex his colligitur, assertionem hanc adeo certam esse, vt quamuis non sit plane, ex fide comperta, tamen certe absque temeritate, negari non possit, vt ex communi rectè notauit Gregorius de Valentia quæst. 1. pun. 4. vbi oppositum etiam erroneum vocat.

15 Assertio II. Nihilominus tamen tam Angeli, quam res quælibet creatæ, per se ac sua natura ita subiiciuntur Deo, ab eoque dependent vt possint ab eo pro arbitratu destrui & in nihilum redigi. Ita omnes etiam Orthodoxi consentiunt; & est de fide, vt notauit non solum Vasquez cit. disp. 182. cap. 2. num. 7. sed etiam Suarez hic lib. 1. cap. 9. num. 5. Et patet ex scriptura Sap. 11. v. 26. Quomodo autem aliquid posset permanere, nisi tu voluisses; aut quod à te vocatum non esset, conseruaretur.

16 Idem frequenter docent S. S. Patres. Iustinus in lib. quæst. 13; Quorum immortalitas, inquit, ex alterius voluntate pendet, ea immortalia esse non possunt. Itaque solum DEVM immortalitatem habere dicimus. Cyrillus Alexandrinus lib. 8. thesauri cap. 2. Quæ naturis præcipue insunt, ea respectu creatoris Deum nihil sunt. Quarescens ignis combustissimus quidem est, sed non DEO (qui nimirum facere potest, vt is non comburat) sic & Angelus immortalis quidem est, sed non DEO. Et in eundem sensum Damascenus lib. 2. fid. Orthod. cap. 3. Immortalis, inquit, Angelus est; non natura, sed gratia: nam omne quod cepit, & finire supæ natura potest.

17 Et Sophronius in epistola relata Synod. VI. act. 11. & approbata act. 13. de substantijs spiritualibus ita loquitur: Nullatenus quidem moriuntur, neque corrumpuntur iuxta quod sensibilia defluunt atque pertranscunt: non tamen sunt immortalia per naturam; neque in essentiam incorruptibilem transeunt, sed gratiam eis largitus est, à corruptione ea, & à morte coercentem. Sic hominum anima permanent incorrupta; sic Angeli immortales perseverant, non naturam reuera, sicut asserunt, propriè immortalitatem habentes essentiam; sed gratiam à DEO sortiti sunt, quæ immortalitatem largitur, & incorruptionem eis prouidet. A quo vti & à Damasceno loc. citat. gratia vocatur ipsum beneficium creationis seu conseruationis à DEO libere continuatum: simul tamen Angelos à nulla causa creata naturaliter corrumpi posse eo ipso significatur, quod negatur, eos sicut sensibilia defluere, atque pertransire. Dicuntur autem immortales non naturâ, quia non ex vi essentia suæ (vti DEVS) immortales sunt, vt

dicitur

dicetur infra assert. 5. Similia habent Cyrillus lib. 2. cont. Iulianum & Elias Cretensis in 1. orat. Nazianzeni, & alij.

18 Ratio est manifesta. Quia ut constat ex scriptura citat. Sap. 11. & Act. 17. v. 28. *In ipso vivimus, movemur, & sumus*, & S. Augustino libro 4. in Genes. ad lit. cap. 12. & S. Thoma 1. p. quæst. 9. a. 2. & lumen ipsum naturale convincit, res creatæ ita intrinsece pendent, à positioe eoque libero Dei conservantis, & quasi continuo producentis influxu, ut si Deus eum suspenderet & cohiberet, mox in nihilum redigerentur omnia; idque rebus existentibus non quasi accidentariè tantum, sed ex natura sua ac necessario convenit: Ergo verè dicimus, etiam Angelos per se ac sua natura ita subijci Deo, & ab eo dependere, ut possint ab eo quovis momento destrui, & in nihilum redigi; si nimirum ipse, ut absolute potest, liberum suum concursum velit subtrahere. Accedit, quod de nullius rei creatæ essentia est existentia; quæ proinde quantum est ex eorum essentia, possunt æque non esse, sicut olim non erant, ac esse: Ergo ad omnipotentiam Dei pertinet, posse eas in nihilum redigere, etiam postquam semel creatæ & productæ sunt.

19 Assertio III. Non tamen ideo Angeli, aut animæ rationales potentiam realem & intrinsecam habent, qua desinant, aut à Deo destrui possint; sed solam non repugnantiam; quare nec desinere possunt per intrinsecam potentiam realem, sed per solam extrinsecam potentiam Dei; supposita ad hoc ex parte creaturarum sola non repugnantia. Ita expresse S. Thomas, Caietanus, Ferrariensis, alijque Thomistæ & Doctores, quos pro assert. 5. citabimus; Idque ex instituto tuetur Suarez libro 1. cap. 9. numero 6. contra Vasquez loco citat. cuius hac in re sententia videtur singularis, nec antiquioribus Scholasticis cognita; è quibus etsi nonnulli dicant, nullas res creatas natura sua in ordine ad Deum esse immortales aut incorruptibiles, nusquam tamen videntur eiusmodi potentiam intrinsecam realem ad eam desitionem creaturis tribuere.

20 Probatum assertio. Quia omnis potentia realis intrinseca, vel est activa, vel passiva, ut patet: neutram autem habent Angeli ad non esse: Ergo. Non activam, ut agnoscat ipsemet Vasquez: quia Angelus nihil potest agere, ut seipsum destruat; sicut nec per ullam potentiam destruere seipsum naturaliter potest ex assert. 1. Nec passivam. Quia potentia passiva realis, hoc ipso quod realis est, per se non est ad non esse, sed ad esse aliud impossibile cum præcedenti: quare etiam adveniente novo esse seu termino, non destruitur ea potentia passiva, sed permanet, ut habetur etiam ex sancto Thoma citat. quæstione 9. articulo 2. at vero potentia Angeli ad annihilationem, non est ad aliquod esse, ut patet; nec verò quicquam remanet reale ex parte Angeli, adveniente seu presente ipso termino annihilationis; eum terminus ille sit ipsum Nihil Angeli. Ergo impossibile est, ut sit in Angelo, aut vlla alia creaturâ potentia

passiva realis intrinseca, per quam annihilaretur, ut dixit Vasquez.

21 Et quia tamen nihilominus tam Angelus, quam substantia creata quælibet à Deo annihilari potest, necesse est, ut saltem habeat aliquam non repugnantiam ad eam desitionem: sicut reuera nulla ratione, aut vlla sui parte Angelus, aut vlla substantia creata, DEO repugnare & obfistere potest, quò minus ab eo annihilaretur.

22 Et confirmatur. Quia talem habet potentiam Angelus, aut alia creata substantia, ad nihil esse per annihilationem, qualem ante productionem habebat ad esse per creationem, siue ad hoc, ut à Deo immediate produci & creari posset, uti fatetur etiam Vasquez cap. 3. numero 14. sed ad hoc etiam habebat solam non repugnantiam; non autem vllam potentiam realem intrinsecam; siquidem talem prius habere non potest, quam sit; cum tamen esse possibile, seu potentia quasi passiva ad esse præsupponatur antequam productionem, imo etiam secundum rationem, ante conceptum divinæ potentie ad eam producendam, ut suo loco dictum disputat. 2. q. 11. dub. 3.

23 Quare ipsemet etiam Vasquez cap. 2. numero 10. ait, hanc potentiam, quam ipse realem vocat, esse solum non repugnantiam; quæ idcirco etiam non ineptè vocatur logica, non physica; sicut etiam citat. numero 14. possibilitatem rei ad existendum, item in non implicantiâ contradictionis, vocat logicam quidem potentiam, sed realem: qua tamen quomodo inter se coherereant non video.

24 Assertio IV. Sed & actualis destructio, seu annihilatio repugnat aliquo modo naturæ & inclinationi naturali ipsius Angeli; ac proinde perpetuitas ac necessitas essendi est illi aliquo modo naturalis. Ita contra Vasquez loc. cit. docent Suarez loco citat. item sanctus Thomas, Caietanus, & alij mox citandi pro assertione sequente. Probatum & declaratur. Primum, quia Angeli destrui non possunt, nisi per annihilationem & subtractionem divini concursus: at vero repugnat aliquo modo naturis rerum, ipsorumque adeo Angelorum, subtractione eiusmodi influxus divini conservantis; quando quidem eis naturaliter quodammodo debitus est; sicut omni causæ secundæ agenti proportionatus concursus DEI. Quare ipsemet etiam Vasquez cit. disp. 182. cap. 3. num. 13. fatetur, annihilationem esse contrarietatem rei, ut existenti.

25 Secundo Angelus & res quælibet habet naturalem quodammodo appetitum & inclinationem ad hoc, ut non annihilaretur, quod maxime in Angelo cernitur, qui postquam semel est, etiam appetitu elicitò, naturæ suæ utique consentaneo, appetit perpetuo esse & conservari. In quo discrimen est inter inclinationem ad esse rei, antequam res sit, & inclinationem ad esse, postquam semel producta est; illa enim non potest esse realis, sed solum obiectiva, & quædam non repugnantia, hoc ipso, quod est rei nondum existentis; hæc autem est realis & rei insita.

Tertio

26 Tertio. Sicut igni naturale est calefacere præfente passio; & contra seu præter naturam ignis, si quando DEVS ad calefaciendum suum illi concursus subtrahat: ita etiam Angelo postquam semel existit, naturale est perpetuo esse, ac proinde contra ac præter naturam foret, si quando DEVS influxum suum conseruationem illi denegaret. Vt ut hoc exemplo etiam Cyrillus citatus assertio. 2.

27 Dices. Angeli natura sua habent non repugnantiam, vt à Deo annihilentur: Ergo perpetuitas non potest illis esse naturalis. Respondeo cum Suarez citat. cap. 10. num. 7. negando consequentiam, quia hæc duo inter se non pugnant, siquidem non repugnantia conuenit Angelo præcise secundum esse essentia, quia vt sic indifferens est ad esse & non esse: at vero conaturalitas essendi perpetuo conuenit illi ex hypothesi existentia, adeoque vt actus existentia: Sic enim sibi sua natura deposcit perpetuitatem.

28 Assertio V. Recte proinde Angeli sua natura dicuntur incorruptibiles, immortales, & indissolubiles, adeoque perpetui; corruptibiles autem, seu dissolubiles, & destructibiles solum extrinsece; scilicet non per potentiam passiuam realem, quæ in ipsis sit, sed per actiuam potentiam DEI: quæ sicut producti sunt, ita etiam annihilari possunt. Hæc est assertio principalis in hac quæstione, quam imprimis tradit Sanct. Thomas hic quæstion. 9. artic. 2. vbi ait: *sicut in potentia Creatoris fuit, vt res essent, antequam essent in seipsis, ita in potentia creatoris est, postquam sunt in seipsis, vt non sint. Sic igitur per potentiam, quæ est in altero, scilicet in Deo, sunt mutabiles, in quantum ab ipso ex nihilo potuerunt produci in esse, & de esse possunt reduci in non esse. Et infra: Substantia incorporea, quia sunt ipse forme subsistentes, quæ tamen se habent ad esse ipsarum, sicut potentia ad actum, non compatuntur secum priuationem huius actus: quia esse consequitur formam, & nihil corrumpitur, nisi per hoc, quod amittit formam: Vnde in ipsa forma non est potentia ad non esse: & ideo huiusmodi substantia sunt immutabiles & inuariabiles secundum esse.*

29 Idem non minus perspicue repetit Sanct. Thomas hic quæstion. 50. artic. 5. vbi ait: *Neesse est dicere, Angelos secundum suam naturam esse incorruptibiles. Et mox: Impossibile est, inquit, quod eius substantia sit corruptibilis. Et rursum: Ipsa immaterialitas Angeli, inquit, est ratio, quare Angelus est incorruptibilis secundum suam naturam. Et in fine corp. Vnde omnis substantia intellectualis est incorruptibilis secundum suam naturam. Et resp. ad 3. cum in argumento illatum fuisset, Cum Angeli sint à Deo facti, videtur, quod sint corruptibiles secundum suam naturam: Respondet ipse: Dicendum, quod quoddam necessarium est, quod habet causam suam necessitatis. Vnde non repugnat necessario, nec incorruptibili, quod esse eius dependeat ab alio, sicut à causa. Per hoc ergo, quod dicitur, quod omnia deciderent in nihilum, nisi continerentur à Deo, & etiam Angeli, non datur intelligi, quod in Angelis sit aliquid corruptionis principium; sed quod esse Angeli dependeat à Deo, sicut à causa. Non autem dicitur aliquid esse corruptibile, per hoc, quod Deus possit illud in non esse redigere, subtrahendo suam*

conseruationem, sed per hoc, quod in seipso aliquid principium corruptionis habet, vel contrarietatem, vel saltem potentiam materia. Ita S. Thomas.

30 Quibus verbis quatuor ad propositum discrete asserit. 1. Angelum, & omnem substantiam intellectualem (scilicet incorpoream) esse secundum suam naturam incorruptibilem. 2. Esse ens necessarium. 3. Destruí quidem à Deo posse, sed non per principium seu potentiam realem intrinsecam, sed per extrinsecam potentiam DEI. 4. Corruptibile absolute aliquid dici, non ex eo, quod Deus illud sua potentia in nihilum possit redigere, sed per hoc, quod in seipso principium corruptionis habeat. Neque vero Sanct. Thomas præcite facit vim in vocula *Incorruptibilis*, prout solum destructionem physicam, remanente eodem communi subiecto, significat; sed loquitur absolute etiam de substantiali destructione rei; & ideo priori loco dicit, huiusmodi substantias esse immutabiles, & inuariabiles secundum esse; cum tamen ibidem paulo antea dixisset, esse hoc modo mutabiles per potentiam Dei: quod de propria corruptione physica nullo modo dici potest; quia implicat contradictionem, vt ab ipso etiam DEO ita corrumpantur, vt recte Suarez citat. cap. 9. num. 4. & agnoscit etiam Vasquez cap. 4. num. 16. & vel ex ipsis terminis patet. Qua de causa etiam in assertionem vsus sum voce *indissolubilis* seu *indestructibilis*. &c.

31 Eandem doctrinam habet Sanct. Thomas lib. 2. cont. gent. cap. 30. & 55. quam ex instituto etiam tuentur Ferrariensis ibidem, Petrus Bergomas in concordant. dub. 122. Caietanus citat. quæstione nona articulo secundo. Suarez citat. cap. 9. & sequitur Durandus in 1. distin. 8. pun. 1. quæstion. 3. Et Gregorius de Valencia hic quæstione prim. pun. 4. vbi ait, *Angelos natura sua esse incorruptibiles, etsi non omnino ex fide compertum est, tamen existimatur à Theologis ferme certum ex fide. &c.* Sed hæc censura ad rem ipsam, iuxta sensum assertionis 1. non ad modum loquendi pertinet.

32 Ratio sumitur, tum ex dictis assert. 3. & 4. Quia in Angelis non est potentia realis & intrinseca ad defitionem; & naturalis est illis perpetuitas. Tum quia vt optime citat. articulo quinto dixit Sanct. Thomas, corruptibilis seu mutabilis secundum substantiam absolute non dicitur res, per respectum ad diuinam potentiam, à qua destrui & annihilari potest, sed quia in seipsa habet aliquid principium corruptionis seu mutationis substantialis; quale tamen in Angelis nullum est.

33 Neque contrarium sentiunt SS. Patres; licet enim aliquando dicant, Angelos sua natura non esse perpetuos, sed defectibiles. &c. vt retulimus assertionem secunda. id tamen solum eo sensu dicunt, quia Angelus non habet hoc ex se, & ex vi suæ essentia, sine influxu DEI quasi gratuito, vt perpetuo duret; licet supposito ordinario & quasi debito influxu, quem sua natura sibi quasi deposcit, perpetuo duret; vt bene declarat Suarez citat. cap. 10. mem. 4. Quare alii Patres absolute pro-

nuntiant, Angelos esse immortales & incorruptibiles, vt assert. 1. retulimus.

34 Assertio VI. Recte etiam Angeli, aliaque eiusmodi entia natura sua perpetua seu incorruptibilia, dicuntur entia necessaria. Ita Sanctus Thomas citat. quæst. 50. articulo quinto, & 2. cont. gent. cap. 30. & 55. & quæstion. 5. de potentia, Caietanus, Ferrariensis, Bergomas, Gregorius de Valentia locis supra citatis & Suarez cap. decimo, numero octauo, qui tamen addit, non esse tribuendam eam voculam creaturis, *sine additione aliqua, quæ verum sensum declarer*, V. G. quantum est ex se, & ex suis principiis intrinsicis, vel negatiue, non positiue &c. quod tamen per se non existimo esse necessarium; quia sensus falsus facile excluditur ex ipsa subiecta materia, vt alii citati sentiunt & loquuntur.

35 Contrarium tamen docent Scotus in 1. distin. 8. quæstione quinta, articulo secundo, & in 4. distin. 49. quæst. 6. Ockamin 2. quæstion. 13. & Gabriel in 2. dist. 2. quæst. 1. articulo 2. concl. 6. qui durius etiam loquitur, quod *Angelus non magis determinet sibi ex se esse perpetuum, quam substantia corruptibilis*: quem loquendi modum merito etiam reprehendit Gregorius de Valentia loc. citat.

Ratio assertionis est. Quia Ens necessarium non solum dicitur illud, cui absolute & secundum essentiam repugnat non esse, vt est Deus: sed etiam cui supposita semel existentia, sua natura repugnat non esse; quod verum esse de Angelis constat ex assert. 4. & 5.

36 Assertio VII. Non tamen absolute dicendum, nec verum est, Angelum sua natura à Deo indissolubilem, seu inannihilabilem, vel etiam incorruptibilem esse; etsi vero aliquo sensu dici possit, non esse natura sua defectibilem, vel corruptibilem, vel annihilabilem, etiam respectu Dei. Priorem partem à priori tradit Vasquez citat. capit. secundo, numero septimo, ex communi; vbi id etiam vult esse dogma fidei, tamen terminis paulo generalioribus vtatur. Ratio est. Quia qui hoc modo loquitur, absolute significat, à Deo destrui, vel corrupti, seu annihilari non posse, sine quod idem est, non ita secundum suam naturam subiecti Deo, vt ab eo destrui possit; quod esse falsum & erroneum patet ex assertione secunda.

37 Secundam partem à potiori tradit Suarez capit. decimo, numero quinto, vbi contra Vasquez paulo antea citatum, defendit hanc propositionem, *Angelum esse natura sua indefectibilem, etiam respectu Dei*; & paulo inferius idem dicit de voce *inannihilabilem*. Quia hoc modo loquendi, inquit, solum significatur, quod talis annihilatio non possit esse secundum naturam Angeli, nec ex interna potentia reali, aut inclinatione eius: sicut lapis dici non potest natura sua mobilis sursum etiam respectu Dei. Sed equidem nolim hoc sensu relatam ex Suarez propositionem tueri; quia hoc modo etiam priores propositiones, in assertionem reiectæ, admittendæ forent, diuersa autem est ratio aliarum propositionum, quas ibidem probauimus.

38 Vnde noto, aliud esse, cum dicitur aliquid non posse secundum suam naturam dissolui à Deo, ita vt negatio directe afficiat solum voculam *secun-*

dum naturam; aliud, aliquid sua natura esse indissolubile à Deo, ita vt negatio directe neget dissolubilitatem etiam respectu DE I. Priori enim locutione solum negatur, eiusmodi dissolutionem posse, esse secundum naturam rei; posteriori simpliciter, negatur, rem eius esse naturam, vt possit dissolui: sicut etiam in allato exemplo recte dicitur, Lapis non est secundum naturam mobilis sursum etiam à Deo, non tamen meo iudicio absolute recte diceretur, Lapis sua natura est immobilis sursum à DEO, ob dictam rationem.

Ita ergo non recte absolute dici existimo, Angelum sua natura esse inannihilabilem, seu indissolubilem, etiam respectu Dei: sed solum non esse natura sua defectibilem, vel corruptibilem, vel dissolubilem, vel annihilabilem à Deo, ob dictam rationem.

39 Dices. Angelus natura sua ita subiicitur Deo, vt ab eo possit annihilari ex assertionem secunda. Ergo est secundum naturam suam annihilabilis à Deo. Respondeo, negando consequentiam; quia variatur appellatio. Nam in antecedente, vocula *natura sua* appellat verbum subiecti, quod significat veram, realem, & intrinsicam dependentiam à DEO, ob quam fit, vt ab eo etiam possit annihilari: in conclusione autem appellat etiam, vt ita dicam, ipsam receptionem annihilationis; quasi eam secundum naturam Angeli esse possit; quod est falsum.

40 Assertio VIII. Angelus simpliciter & absolute loquendo, dicens esse immortalis, & incorruptibilis, non autem, inconuertibilis, aut inannihilabilis. Prior pars est Sancti Thomæ, & aliorum, quos pro assertionem quinta citauimus, & sumitur, ex SS. Patribus, quos pro assertionem prima citauimus: neque negatur à Bonauentura, & aliis, quos pro se citat Vasquez; imo nec ipse quidem eam negat numero 16. & 17. Ratio est. Quia ea locutione proprie solum negatur defectibilitas ex vi causarum naturalium: quo sensu etiam in citato Concilio Lateranensi sub Leone X. absolute negatur, animam esse mortalem: hoc est, que per mortem hominis, seu ex vi separationis suæ à corpore, corrumpatur. Quo sensu ita absolute immortalis est, vt nec respectu quidem Dei mortalis dici possit, vt bene Suarez capit. decimo, numero secundo.

41 Secundam partem tradunt Bonauentura, & Richardus locis supra citatis, & sequuntur non solum Vasquez, sed etiam Suarez citat. cap. decimo numero tertio. Ratio est. Quia sicut *conuertibilem* (scilicet in nihilum) & *annihilabilem* esse, proprie & ex sua ratione non dicuntur de re aliqua, nisi per respectum ad DEVM, qui solus potest substantiam aliquam annihilare, & in nihilum conuertere; ita etiam *inconuertibilem* & *inannihilabilem* esse non dicuntur de re, nisi per respectum ad eundem DEVM: at vero per respectum ad DEVM falsum est, Angelum esse inannihilabilem, aut inconuertibilem, vt dictum assertionem, præcedentem. Ergo etiam falsum est, simpliciter & absolute loquendo, Angelum esse inannihilabilem, seu inconuertibilem in-

nihilum. Et vniuersim, quando negatur potentia ad defectionem in Angelo, cauendum, ne vel ex vi vocis, aut ratione alicuius particulæ additæ, significetur, nec à Deo quidem destrui vel dissolui possit. Quare licet absolute recte dici possit, Angelum sua natura esse indefectibilem ex assert. 5. non tamen absolute recte diceretur, esse *indefectibilem omnino*, seu *omni ex parte*, nisi addatur aliqua explicatio, V. G. per naturalem corruptionem, seu ab agente naturali. & c. iuxta ea, quæ de hac re differit etiam Suarez cap. 10 num. 4.

42 Atque ex his non solum facile solvuntur argumenta Vasquez, quæ contra propositam doctrinam præcipue assert. 5. obiicit, sed simul etiam magna ex parte conciliari possunt inter se non solum SS. Patres, sed etiam Scholastici veteres in principio adducti; licet nonnunquam diuersimode hac de re loquantur, vt vidimus. Certe de re ipsa nulla est controuersia, sed solum de modo loquendi; in quo tamen ipso nihil est consultius, quam vt S. Thomæ vestigijs insistatur, quæ nostræ sententiæ patronum habemus, vt vidimus.

DVBIVM IV.

Utrum Angeli non tantum sint substantiæ intelligentes, sed etiam tum natura sua, tum quoad vim intelligendi homine superiores.

S. Thom. 1. p. q. 50. a. 1.

1 **A**ngelos esse substantias intelligentes, tametsi quidem ex instituto hactenus non probauimus, colligitur tamen ex iis, quæ de notione Angelis eiusque existentia dub. 1. dicta sunt. Est enim hoc prædicatum adeo cum ipsa notione Angelis coniunctum, vt hæc sine eo vix possit concipi & explicari. Quare omnibus etiam propælocis Scripturæ, ex quibus probatur, Angelos esse, simul etiam probatur, eos esse substantias intelligentes: maxime vero cum eis tribuuntur eæ actiones, quæ non nisi naturæ intelligenti conuenire possunt, vt sunt visio, laus, & benedictio Dei; item custodia hominum, obseruatio, & transgressio diuinæ legis, adeoque peccatum, meritum & demeritum, siue damnatio. Quo spectat illud Matth. 18. vers. 10. *Angeli eorum in caelis semper vident faciem Patris mei*. Item illud 2. Pet. 2. vers. 4. *Angelis peccantibus non peperit Deus*. & c. Ex quibus proinde locis plane de fide est, Angelos esse tum liberi arbitrii, tum naturæ intelligentis, vt recte etiam Suarez hic lib. 1. cap. 1. quando peccatum sine vi intelligendi, & libero arbitrio esse nullo modo potest, vt suo loco in 1. 2. docetur.

2 Quare cum S. Bernardus lib. 5. de Consid. cap. 4. ait: *Angelos intellectu præditos esse, non fide, non opinione, sed intellectu capimus: quia non possunt huius expertes, Dei simul participes esse*; non negat hoc etiam fide credi; sed non capi, hoc est, euidenter co-

gnosci fide; cum tamen intellectu, seu vi ratiocinandi capiatur, & quodammodo euidenter, dum consequentiâ & ratiocinatione euidenti, ex fidei principijs, atque ex varijs etiam experimentis, vt superius dictum, deducitur.

3 Hoc igitur cum certum sit, controuersum tamen est aliquo modo, vtrum Angeli, tum natura sua, tum etiam quoad vim intelligendi, sint homine superiores. Quæ in re fuit sententia Francisci Georgii in harmonia mundi tom. 6. sect. 1. cap. 3. 2. homines non solum gratia (quod de quibusdam verissimum est) sed etiam potentia & natura Angelos superare; falso nexus fundamento, quasi gratia semper naturæ proportionetur. Quam sententiam refert & ex instituto refellit Ioannes Arboreus lib. 1. Theosoph. cap. 2. Et fauent huic sententiæ ex parte Reuelationes, quæ sub nomine B. Amadei scriptæ circumferuntur; in quibus post reuelationem 8. serm. 6. dicitur, *dæmones aliquos ita rudes esse, vt linguam ad loquendum mouere nesciant, & hos (in scriptura) dici mutos: alios non intelligere omnem sermonem; & dici surdos. & c. nec esse omnes tam alti ingenij, vt homines putant. & c.* Quo spectat, quod Trithemius lib. octauo. quæstione quinta. dicit: *non omnes dæmones esse intelligentia pares; sed aliquos adeo hebetes & vecordes esse, vt gladios metuant, & virgas, vt retulimus dub. præcedent.* Sed vera sententia sequentibus assertionibus continetur.

4 Assertio I. Angeli natura sua & gradu essentiali sunt perfectiores & excellentiores homine. Ita cum Magistro in 2. dist. 3. & Sancti Thomæ hic quæstion. 50. artic. 1. omnes Scholastici, & constat ex dictis dub. 2. vbi probauimus, Angelos esse substantias plane incorporeas & spirituales; cum tamen homo constet corpore, ideoque sit substantia corporea: cum ergo ratio & gradus entis incorporei & spiritualis sit multo excellentior, quam ratio entis corporei, necesse est, vt substantia penitus spiritualis, sit nobilior & excellentior substantiâ corporeâ, siue quæ pro aliqua sui parte constet corpore. Plura assert. sequentibus.

5 Assertio II. Angeli etiam quoad naturalem potentiam, seu vim intelligendi, sunt nobiliores & excellentiores homine. Ita communis apud citatos: & sequitur ex assertionem præcedenti. Potentiæ enim naturales per se ac ex suo genere sequuntur esse naturale seu essentiam ipsam; cum ergo Angeli, secundum essentiam, habeant gradum naturæ intelligentis altioris & excellentioris, sequitur, etiam potentiam intelligendi in Angelo esse ex se ac suo genere excellentiorem: ita saltem, vt vis ipsa intelligendi in actu primo præstantior sit in Angelo, quam in homine, quæ quidem nec in malis Angelis sublata vel extincta est, vt dicitur quæstion 6.

6 Assertio III. Angeli igitur absolute loquendo, secundum naturam suam sunt aliquid quasi medium inter Deum & hominem, præstantiores quidem homine, vt dictum, sed inferiores Deo, vt patet. Ita iidem. Et colligitur ex dictis. Quibus accedit scriptura, qua simul omnes tres assertiones positæ probantur & confirmantur. Psalm. 8. v. 6.

de homine dicitur, *Minuisti eum paulominus ab Angelis*, ut legit non solum vulgata versio sed etiam Interpretes LXX. & Hebraei communiter exponunt, imo etiam Paulus ipse Hebreor. 2. vers. 7. ita retulit & intellexit, tamen in textu Hebraico habeatur vocula *Elohim*, quæ alias solet DEVM significare; ut etiam in citato Psalmi loco vertit Hieronymus. Nihilominus enim ea ipsa vocula, etiam Angelos in scriptura significat, Psalm. 96. vers. octavo. *Adorate eum omnes Angeli eius*. Nec obstat, quod Apostolus loc. citat. ea verba de Christo solum exponit. Quia hæc expositio, cum sit quodammodo allegorica, aut certe literalis, primaria quidem, non tamen proxima, & quasi immediata, non excludit sensum illum, ut generatim de homine intelligatur; de quo etiam cætera psalmi verba loquuntur, ut communiter quoque Interpretes, & SS. Patres intellexerunt.

7 Huc spectant alia loca scripturæ, in quibus potestas Angelica supra humanam exaggeratur. Iob. 41. vers. 24. de Satana dicitur; *Non est super terram potestas, quæ comparatur ei*. Et 2. Pet. 2. vers. vndecimo. *sectas (hæretici) non metuumt introducere; ubi Angeli fortitudine, & virtute cum sint maiores, non portant adversum se execrabile iudicium*. Quo spectat etiam illud Ephes. sexto, vers. duodecimo. *Non est nobis celsitudo adversus carnem & sanguinem; sed adversus Principes & Potestates*. &c. Vbi dæmonis potestas extollitur, supra omnem potestatem corpoream, constantium carne & sanguine. Arque hæc loca cum de diabolo loquantur, maiorem vim habent; quia non possunt intelligi de potentia aliqua supernaturali, seu extraordinaria diuino munere ei concessa, qualis Angelis bonis alioqui communicari solet; sed solum de naturali, qualis ei à natura insita est, quæ ut suo loco dicitur, per peccatum non est destructa.

8 Idem probatur autoritate SS. Patrum; è quibus ex instituto Sanctus Dionysius de diuin. nom. cap. quarto & à capit. quarto cœl. hierarch. prolixè de Angelorum excellentia disserit. Et Augustinus tractat. 110 in Ioann. *Tanto damnabilior, inquit, iudicata est (Angelorum) culpa, quanto erat natura sublimior*. Et libr. vndecimo de ciuit. capit. quinto. *Angelica natura, inquit, omnia cætera, quæ Deus condidit, natura dignitate præcedit*. In quem sensum etiam alii Patres loquuntur. His accedunt experimenta varia diabolicæ potentia in Energumenis, & in magis ac maleficis; è quibus apparet, dæmones humanas vires longe superare.

9 Ad id vero, quod Trithemius in contrarium obiebat, iam responsum est dub. secundo. Mui vero & surdi spiritus in scriptura dicuntur, non quia in obsessis corporibus nequeant formare voces, aut intelligere, sed quia loquelam vel auditum hominis obsessi impediunt. Cum enim Angeli omnes sint substantiæ intelligentes, nec intellectio corpore adharente aut operatione corporea per se impediatur, certe negari non potest, vlli dæmonum, etiam si corpora obsidet, intellectio rerum eiusmodi notissimarum ac facillimarum; ut neque vis sonum articulatum edendi; qui so-

la motione vocalis instrumenti aerisque effici potest.

Solum adhuc obici potest Augustinus, qui in variis locis, homines secundum naturam æquare Angelis videtur. Nam in libr. de quantitat. anim. cap. 34. ait: *Quomodo fatendum est, animam humanam non esse DEVM, ita præsumendum, nihil inter omnia, quæ creauit, Deo esse propinquius*. Et infra dicit, *aliquid esse deterius anima hominis, scilicet animam bruti, aliquid par, ut Angelum, melius autem nihil*. Et libro tertio de lib. arbit. capit. vndecimo dicit, *animas rationales superioribus potestatis esse officio impares, natura vero pares*. Et lib. 83. qq. quæst. 54. *Nihil est, inquit, melius rationali anima, nisi Deus*.

Et diserte libr. tertio cont. Maxim. capit. 25. *Quod autem, inquit, tibi videtur nihil magnum de Deo Patre dici, si forma serui maior est, quæ maiores videntur & Angelis non recte cogitas, quem locum in rebus habeat humana natura, quæ condita est ad imaginem DEI*. Maiores Angeli dici possunt homine, quia maiores sunt hominis corpore, maiores sunt animo; sed infirmo, quem peccati originalis merito corruptibile aggrauat corpus. Natura vero humana, qualem naturam CHRISTVS humana mentis assumpsit, quæ nullo peccato potuit deprauari, solus maior est DEVS. &c.

Accedit ad hæc etiam Sanctus Bernardus libro quinto de consid. cap. tertio ubi ait: *Spiritus est DEVS: sunt & Angeli; & hi supra te. sed Deus natura, Angeli gratia superiores sunt. Vnum siquidem tui, & Angeli, optimum, ratio est; DEVS vero non sui aliquid optimum habet; vnum optimum totum*.

Respondeo, hæc loca sane difficultate non carere; quæ fortassis ex eo principio originem sumpserunt, quod uterque tam Augustinus, quam Bernardus, Angelos vna ex parte corporeos constituerunt. Sed quia tamen Sanctus Augustinus tam diserte alibi, ut dictum, Angelos quoad naturam homine superiores fecit, piè explicari possunt & debent, ut notauit etiam Suarez hic libro primo cap. primo numero decimo, cui tam certum fuit, Angelos homine superiores esse; quoad naturam, ut hoc attributum etiam in ipsa Angeli notione includi existimaret.

Ad primum igitur & secundum locum Augustini dico, intelligendum esse, homines & Angelos esse inter se pares, ac proximos Deo, secundum gradum & genus naturæ intellectualis: nullus enim gradus alius ab eo diuersus propius accedit ad Deum; quamquam nihilominus intra latitudinem huius ipsius gradus magna sit differentia inter Angelos & homines.

Ad tertium locum ex qq. 83. respondeo, Augustinum eo loco per animam intelligere spiritum etiam Angelicum. In quem sensum eum locum exposuit & retractauit lib. 1. Retract. cap. 26. cum ait: *Vbi dixi; quod omni anima melius, id Deum dicimus, magis dici debuit, omni creato spiritu melius*.

Ad quartum locum dico, Augustinum se ipsum

expli.

explicare; non enim loquitur de natura humana secundum se præcise, sed excellentibus gratiæ donis instructa, qualis in Christo fuit: qua ratione verissimum est, naturam humanam (nempe in Christo, & B. Virgine &c.) superiorem esse omnibus Angelis, soloque Deo inferiorem. Alias si secundum se, & suam præcise naturam spectetur homo, agnoscit ibidem Augustinus, Angelum esse superiorem, cum ait: *Maiores sunt animo (humano) sed infirmo. &c.*

Ad locum Bernardi respondeo, eum itidem loqui de homine & Angelo comparatis præcise secundum gradum & rationem genericam naturæ, siue substantiæ intelligentis; quo modo inter se pares sunt, ut dictum, cum tamen in genere gratiæ homo peccator, seu peccatis obnoxius, de quo ibidem loquitur Bernardus, multo sit inferior Angelo.

DVBIVM V.

Quot sint ordines & hierarchia Angelorum: Et an, ac qua ratione Angeli inter se specie ac numero differant.

S. Thom. 1. p. q. 10. a. 4. & q. 108. aa. 8.

Quod ad primam huius dubitationis partem attinet; Notandum est primo, ex S. Dionysio cap. 6. celestis Hierarchiæ, & S. Gregorio homil. 34. in Euang. & communi Scholasticorum, cum Magistro in 2. dist. 9. & S. Thoma hic q. 50. artic. 4. & ex instituto quast. 108. artic. 1. tres esse hierarchias, hoc est, quasi sacras principales acies siue exercitus Angelorum; quarum vnaquæque rursus, in tres ordines siue choros diuiditur, ita ut sint vniuersim nouem Angelorum chori siue ordines. Verba S. Dionysii loco cit. sunt hæc: *Quot sint, & qui, celestium naturarum ordines, & quemadmodum eorum hierarchia consecratur, solum eorum diuinum Principem certo scire iudico; & præterea eos nosse vim suam, atque illustrationes, sacramque suam & celestem descriptionem. Nos enim celestium mentium mysteria, sanctissimasque eorum perfectiones intelligere non possumus, nisi forte ea contendas aliquis nos intelligere, quæ nos per eos, ut qui sua præclare cognita habeant, diuinitas docuit. Itaque nihil nos impulsu vigine nostra dicemus. Quæ autem Angelorum visa & formas sancti Theologi contemplati sunt, & cognouerunt, eos, quoad eius fieri potest, exponemus.*

Et mox rem aggrediens: [Omnia, inquit, quæ de Deo diuinitasque rebus differit ratio & scientia (nimirum sacra Theologia), omnes celestes naturas nouem nominibus appellauit. Has diuinitas noster, sacrorum initiator, in tres terniones distribuit atque distinxit: ac primum vult esse eorum, qui semper Deum circumstant, & quibus hoc datum est, ut cum eo toto animo, & præ cæteris nulla re interiecta coniungantur. Nam & sanctissimos Thronos, & quæ multos oculos, & quæ multas alas habent, Cherubim & Seraphim, Hebræorum sermone vocata, quam proxime Deum circumstare, scriptis di-

uinis proditum esse dicit. Hanc igitur, quæ ex tribus constat distinctionem, ut vnam ac eiusdem generis, ac vere primam Hierarchiam clarissimus Præceptor noster tradidit; qua non est altera diuinitas, & quæ in primis diuinitatis in agendo illustrationibus sine interuallo, maiori studio occupatur. Alteram esse dicit eam, quam Potestates, Dominationes, Virtutesque expleant. Tertiã in extremis celestibus hierarchiis Angelorum, Archangelorum, Principatuumque descriptionem.] Ita Sanct. Dionysius, ex versione Perionii, eademque planè ordinum dispositio habetur hoc loco apud alios interpretes Dionysii, speciatim in paraphrasi græca Pachymæris, & in versione Latina Ambrosii Camaldulensis, & aliorum apud Dionysium Carthusianum comment. in Dionysium, & cõsentit editio recens græcolatina nuper à Lénfclio edita: vbi Græce legitur: *δεύτεραν δὲ τῶν Φησι, τῶν ὑπὸ τῶν ἐξουσιῶν καὶ κυριοτήτων, καὶ δυνάμεων συμπληρωμένην.* Est fatendum, cum cæteros quidem ordines hoc loco retulerit Sanct. Dionysius, ascendendo ab inferioribus ad superiores, in secunda tamen hierarchia hoc non obseruasse; dum Dominationes refert ante Virtutes; cuius contrarium in hac dispositione faciendum fuisse, patebit ex notatione sequentii.

Illud modo hic obseruandum, distinctionem eiusmodi nouem ordinum, habere præclarum fundamentum in ipsa scriptura; in qua singulorum fit mentio, nimirum *Seraphim* Iai. 6. vers. 2 & 6. *Cherubim* Genes. 3. vers. 24. & *Ezech. 1. v. 26. Thronorum* Coloss. 1. vers. 16. *Dominationum, Virtutum, Potestatum, & Principatum.* Ephes. 1. vers. 21. *Archangelorum* 1. Thessal. 4. vers. 15. & in epist. Iudæ, vers. 9. *Angelorum.* Rom. 8. v. 38. & 1. Pet. 3. v. 22. Quos fit, ut nomen *Angeli* in hac materia tribus modis dicatur, primò generaliter & substantialiter, pro omnibus substantiis eiusmodi incorporatis: Secundo strictè, pro illis duntaxat Angelis, qui sunt in infimo ordine; qui commune nomen omnium sibi quodammodo proprie vendicant; tertio, late quidem, sed accidentaliter, prout nomen officii, nimirum *Legati* siue *Nuncios* diuini significat; ex quo cunquæ demum ordine sit alioqui hic Angelus, ut colligitur etiam ex Sanct. Gregorio loco citat. Ex quibus denique patet, impudenter magis, quam scite scripsisse Caluinum lib. 1. Instit. cap. 14. sect. 4. *Relinquenda esse illa, quæ ab hominibus ociosis de Angelorum natura, ordinibus, multitudine, absq; Dei verbo traduntur.*

Notandum secundo; cum inter omnes certum & extra controuersiam sit, tres illas quas diximus hierarchias; secundum dignitatis ordinem, ita inter se esse coordinatas, quemadmodum ex Sanct. Dionysio retulimus; nonnullam tamen esse diuersitatem, inter Dionysium & Gregorium, quoad dispositionem duorum ordinum siue chororum, nimirum Virtutum & Principatum. Siquidem iuxta Dionysium cap. 7. 8. & 9. hæc est ordinum dispositio, ut in prima quidem hierarchia primo loco collocentur Seraphim; secundo seu medio Cherubim, tertio Throni: in secunda vero hierarchia, primo Dominationes, secundo Virtutes, tertio Potestates: in tertia hierarchia, primo Princi-

patus, secundo Archangeli, tertio Angeli; quem admodum notavit etiam Sanct. Thomas cit. quæst. 108. artic. 6. argument. sed contra, & ex Dionysio refert etiam & sequitur Damascenus lib. 2. cap. 3. At vero Gregorius citat. homil. 34. in prima quidem hierarchia cum S. Dionysio prorsus consentit; at vero in secunda & tertia hierarchia non nihil, quoad supra dictos duos ordines, dissentit. In secunda enim hierarchia constituit ipse primo loco Dominationes, secundo Principatus, tertio Potestates; in tertia hierarchia primo loco Virtutes, secundo Archangelos, tertio Angelos. Itaque Dionysius collocat Virtutes sub Dominationibus, & supra Potestates in secunda hierarchia; Principatus autem sub Potestatibus & supra Archangelos, in tertia hierarchia. Gregorius autem statuit Principatus in medio Dominationum & Potestatum, in secunda hierarchia; Virtutes vero in medio Potestatum & Archangelorum in tertia hierarchia.

5 Quam varietatem referens S. Thomas cit. quæst. 108. articulo sexto, non resoluit, quid absolute sentiendam sit, sed solum dicit, utramque dispositionem habere & congruitatem, seu rationem convenientiam, & nonnullum fundamentum in Apostolo; qui medios ordines, inquit, ascendendo enumerans, dicit Ephes. 1. vers. 21. quod Deus constituit illum (scilicet Christum) ad dexteram suam in caelestibus, supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem. *Pro Virtutem ponit inter Potestatem & Dominationem secundum assignationem Dionysii.* Sed ad Coloss. 1. vers. 16. enumerans eosdem ordines descendendo, dicit: Quoniam in ipso condita sunt universa in caelis, & in terra; visibilia & invisibilia, siue Troni, siue Dominationes, siue Principatus, siue Potestates; omnia per ipsum, & in ipso creata sunt. *Pro Principatus ponit medios inter Dominationes & Potestates, secundum assignationem Gregorii.* Ita Sanct. Thomas. Neque sane de hac re quicquam certi potest statui; præsertim quando etiam in communi præfatione Missæ, ubi ordines nonnulli Angelorum commemorantur, nulla, ut apparet, certæ dispositionis seu collocationis habetur ratio. Si quidem post Angelos, ascendendo primo loco referuntur Dominationes, secundo Potestates, tertio Virtutes, quibus denique subiunguntur Seraphim; cum tamen tres illi medii ordines hoc ordine immediate siue descendendo, siue ascendendo, neque apud Dionysium, neque apud Gregorium collocentur. Sed nec ex officio de Angelis, aut ex Scriptura sacra, aut ex aliis Patribus (qui ipsi inter se passim variant) quicquam certi constitui potest; ut pluribus persequitur Suarez lib. 1. cap. 13.

6 Nihilominus absolute loquendo, quia præcipua quædam hac in re est autoritas Sanct. Dionysii, Scholastici communiter ipsius dispositionem sequuntur, ut videre est apud Magistrum citat. distinct. 9. & Gregorium de Valentia hic quæstione prim. pun. 3. & Suarez loc. citat. numer. 15. ubi concludit: *Licet in variis locis forte Dionysius diversimode illos ordines recensuerit, non semper rigore ordinem perfectionis servans; quod in aliis Patribus, & in officio Angelorum, quod Ecclesia recitat, &*

in Paulo ipso observari licet; nihilominus quod ad rem attinet, ex capit. octavo cal. hier. esse evidens, Dionysium ordine superioris proposito illos tres ordines declarasse.

Cæterum in hac serie illud equidem sæpe admirari solitus sum, cur ex communi omnium sententia Seraphim collocentur ante Cherubim; cum tamen hi à scientia siue intellectione, illi à charitatis ardore nomen habeant; & intellectus ex suo genere sit præstantior voluntate. Attingit hoc Sanct. Thomas citat. quæstion. 108. artic. 6. ad 3. & respondet, *Inferiorum quidem cognitionem præemere dilectioni (nimirum eorundem) superiorum autem dilectionem, & præcipue Dei, præemere cognitioni.* Sed quia hinc consequens foret, Visionem DEI, esse ignobiliorem actum, dilectione eiusdem, quod est contra Sanct. Thomam in multis locis; idcirco malim respondere, Seraphim continere omnem, imo maiorem perfectionem intelligendi, quam habent Cherubim; & insuper addere insignem, quandam affectus excellentiam, à qua sortuntur nomen, non quod ex suo genere hac maior sit, quam proportionata perfectio scientiæ; sed quia hic in terris maior & melior est dilectio, quam scientia, iuxta Apostolum 1. Corinth. 13.

8 Tertio notandū, ex fide quidem certum esse, in his ipsis ordinibus Angelorum, alios quidem esse officio & dignitate superiores; alios inferiores; id enim satis manifeste colligitur, ex utroque loco Apostoli superius citato, ut recte notavit Gregorius de Valentia citat. quæstion. 1. pun. 3. attamen quæ ratione particulatim hierarchiæ ipsæ, & in his singuli quique ordines inter se differant, & quodnam proprium uniuscuiusque ordinis siue in ordine ad Deum, siue in ordine ad gubernationem uniuersæ, sit officium, seu quæ cuiusque superioris ordinis supra inferiorem specialis sit ratio prærogatiuæ & excellentiæ, ille solus nouit, qui fecit & instituit Deus, ut initio ex S. Dionysio retulimus, Bene hac de re Augustinus contra Priscillian. cap. 11. *Esse naque sedes, ait, Dominationes, Principatus, & Potestates, in caelestibus apparatus firmissime credo. & differre inter se aliquid, indubitata fide teneo: sed quam ipsa sint, & quid inter se differant, nescio.* Differunt tamen nihilominus hac de re probabiliter, etiam non vndiquaque consentienter, tum Dionysius, & Gregorius locis citatis; tum Sanct. Thomas cit. quæst. 108. articulo sexto, quæ apud ipsos videri possunt, & breuiter referuntur à Gregorio de Valentia citat. quæstione prim. pun. tertio, & plenius explicantur à Suarez citat. cap. 13. Summa est, quod supra Hierarchia per se non est destinata ad ministrandum, sed ad assistendum DEO. Secunda ad ministrandum per modum imperii & directionis. Tertia ad ministrandum per executionem. &c.

9 Multo vero minus constat, quod ad nostrum propositum attinet, an & qua ratione eiusmodi distinctio hierarchiarum & ordinum desumpta sit etiam ex quadam diuersitate substantiali & essentiali Angelorum; quod proinde præsuppositis iis, quæ hæcenus notauimus, in præsentibus est inuestigandum; iuxta posteriorem partem huius dubitationis, quæ quærimus, An & qua

ratione Angeli inter se specie ac numero differant; de qua re variaz sunt Doctorum sententia. Aliqui enim simpliciter negant, esse inter Angelos ullam distinctionem specificam, seu essentialem. Aliqui putant, omnes Angelos specie differre. Alij mediam tuentur sententiam, vt dicemus. Nos nostram sententiam sequentibus assertionibus breuiter explicamus.

10 Assertio I. Non est certum, inter Angelos reipsa esse distinctionem specificam seu essentialem; imò hoc à nonnullis non planè improbabiler negatur. Ita Vasquez disputatione 181. capite 3. Suarez Metaph. disputatione trigesima quinta, sectione tertia. Probatur & declaratur assertio. Primò quia ex Scriptura nihil certi hac de re potest concludi, vt agnoscit etiam Suarez libro primo capite duodecimo numero quinto. Tamen enim ex ea constat esse aliquam varietatem inter Angelos, quoad dignitatis & excellentiæ ordinem, & officiorum gradus, vt ex dictis constat; non tamen inde certò conficitur aliqua distinctio naturarum, siue secundum essentialiam; siquidem ea, quæ de illa varietate graduum referuntur, explicari possunt per solam diuersitatem donorum gratiaz, siue dignationis diuinæ, accommodata ad propriam cuiusque dispositionem; sicut inter homines ipsos vero similis est, alios ad alios Angelorum choros eleuari, pro diuersitate meritorum, iuxta S. Thomam quæst. 108. artic. 8.

11 Secundò quod ad Sanctos Patres attinet, tantum abest, vt ex illis diuersitas specifica seu essentialis euincatur, vt potius oppositum non paucis satis apertè tradant; vt post Vasquez capite 2. refert etiam, & agnoscit Suarez libro 1. capite duodecimo. Basilius enim libro tertio contra Eunomium ait: *Angeli omnes, sicut appellationis vnus, ita eiusdem nature sunt inter se.* Et addit, *licet sint diffuses in dignitate & principatu non ideo naturam alteram habere.* Gregorius Nyssenus de opific. homin. capite 17. dicit, *Angelos ad infinita propè millia sic esse diffusos, vt vna natura, & multi esse numero possint.* Et in libro de orat. dom. circa illa verba, *Fiat voluntas tua, de natura angelica, & humana, tanquam de duabus essentijs & speciebus loquitur.*

12 Et Athanasius orat. in illud, *Omnia mihi tradita sunt,* circa finem ait: *Angeli quoque inter se generis ratione, & cetera omnia cognata sunt, & eiusdem nature.* Et in quæstionibus ad Antiochum quæst. 7. vel 3. dicit, *dæmonem ab Angelo essentia non differre, sed voluntate; sicut boni & mali hominis animus inter se differret.* Et rursus quæst. 8. aliàs 4. vna, inquit, *& eadem est essentia Angelorum, sicut etiam vna tantum est essentia hominum.* Et mox subiungit: *Ordines verò, sicut multum valens in Theologia Dionysius inquit, sunt nouem: Angeli, Archangeli, Principatus, Potestates, Virtutes, Dominationes, sex alis alata Seraphim, multis oculis ornata Cherubin, & Throni.*

13 Apertè etiam Damascenus libro de decret. & placit. capite primo. *Vniuscuiusque speciei, inquit, vna est natura; & omnium Angelorum vna est natura, & omnium hominum, &c.* Et capite septimo intelligendum est ea, quæ sola individua continent, species infimas vocari, cuiusmodi est Angelus, homo, & e-

quis, &c. Et eodem capite ait: *Incorporam essentiam appello animum, Angelum, dæmonem; vnumquodque enim istorum species est infima.* Vbi tamen Damascenus indicat, saltem dæmonem ab Angelis specie differre, quod per se verum non esse, constabit ex quæstione sexta. Denique Anselmus libro secundo, *Cur Deus homo,* capite vigesimo primo dicit, *Angelos esse eiusdem nature; licet non sint eiusdem generis (scilicet per generationem propagati) sicut homines: nec enim sunt omnes Angeli de vno Angelo, sicut omnes homines de homine.*

14 Tertiò quod ad Scholasticos Doctores attinet; neque ipsi quidem in hoc consentiunt, Angelos quosdam inter se specie siue essentialiter differre. Negant enim hoc Guilielmus Parisiensis antiquus & grauis Theologus, in libro de Vniuerso 1. part. secundæ partis, per multa capita, item Albertus Magnus in summ. 2. part. tract. 2. quæstione octaua, & Bonauentura idem tanquam probabilius tuetur in 2. distinct. 9. articulo primo, quæstione prima. Marsilius quoque in 2. quæstione tertia, articulo primo, & Argentina in 2. distinctioe tertia quæstione secunda articulo tertio fatentur, sententiam magis communem esse, omnes Angelos, aut plures, esse eiusdem speciei.

15 Quarto consulendo etiam lumen naturale, difficile videtur, assignare rationem, cum spiritualis substantia in gradus sit distincta, rationalem scilicet siue discursiuam; & intellectualem seu intellectiuam absque discursu, cur in illo ex communiore, nequeat esse diuersitas specifica & essentialis; in hoc possit. Difficile etiam intelligitur, cum Angeli in attributis omnibus, & potentijs, speciatim intellectu & voluntate, atque etiam in modo operandi conueniant non minus, vt apparet, quam homines ipsi inter se, quomodo nihilominus inter se specie differre possint: præsertim quando in Scriptura, & apud Sanctos Patres, tam multa alioqui de Angelis traduntur; neque tamen nobis vel de vnica inter eos differentia specifica constat. Denique tametsi inter Angelos alij alijs intelligendi perspicuitate præsent, nihil tamen videtur obstare, quando hæc differentia solum est secundum magis & minus, quin id fieri possit, etiam salua essentialitate, ob solam differentiam individualis perfectionis: quemadmodum Suarez capite decimo quarto, Vasquez loc. cit. & alij id etiam in animarationali, circa homines contingere, non planè improbabiler sentiunt. Verum est igitur, quod de hac se scripsit Damascenus libro secundo de fide capite tertio. *Ac de essentia quidem, equales naturam inter se, an dispares sint, haudquaquam competentiam habemus, solus ille scit, qui eos creauit DEVS, qui que omnia perfecta & explorata habet.* In quem sensum loquitur etiam Augustinus libro contra Originistas & Priscillianistas ad Orosum capite vndecimo.

16 Assertio II. Probabilius tamen videtur, non modo per absolutam DEI potentiam posse esse, sed etiam reipsa inter Angelos esse aliquam differentiam essentialem & specificam. Ita habet communis Scholasticorum sententia, quam speciatim tradunt Sanctus Thomas hic quæstion. 50.

art. 4. Caietanus ibidem, & cap. 4. de ente & essentia q. 7. Petrus Bergomas concord. dub. 115. & Heruæus in 2. dist. 3. q. 2. a. 2. qui etiam sentiunt, nec posse quidem Angelos inter se solo numero differre; quamuis S. Thomam sentiunt Suarez capite. 15. & Thomistæ recentiores, solum de potentia Dei ordinaria fuisse locutum. Alij vero quamuis concedant, posse etiam solo numero differre, simul tamen docent, aut aliquos, aut omnes, inter se differre etiam specie. Ita sensit olim S. Thomas opusc. 16. cont. Auerroistas in solut. argum. & constanter docent Egidius quodlib. 2. q. 7. Alensis 2. p. q. 20. memb. 6. a. 1. & 2. Gabriel in 2. dist. 3. q. 1. a. 2. Argentina in 2. dist. 3. q. 2. art. 2. Richardus a. 5. q. 1. Aureolus in 2. dist. 9. q. 3. Carthusianus q. 3. Marfilius in 2. q. 3. a. 1. & ex Thomistis Capreolus in 2. dist. 3. q. 1. a. 3. Ferrariensis lib. 2. cont. gent. cap. 93. & communiter recentiores, Bannes, Zumel, Ripa, item Molinacit. q. 50. art. 4. Gregorius de Valentia hic q. 1. punct. 3. Suarez Metaph. disput. 3. sect. 3. & hic lib. 1. cap. 12. Vasquez cit. disp. 181. capite 3.

17 Probatur assertio. Tum quia hoc magis videtur consentaneum Scripturæ, & quibusdam modis loquendi SS. Patrum. Vt quando dicunt, Luciferum fuisse perfectiorem etiam quoad naturalia, cæteris Angelis; vt videre est Ezech. 28. & 31. siue secundum sensum mysticum, siue secundum sensum literalem quasi secundarium. Item quando Patres dicunt, Angelos recepisse gratiam iuxta proportionem naturalium, vt dicitur quæst. 6. Tum quia non potest demonstrari, id implicare contradictionem; eoque posito, ad perfectionem maiorem vniuersi, & demonstrandam Maiestatis diuinæ magnitudinem, conuenientius erat, vt reipsa plures eiusmodi Angelorum velut Alicorum ac Ministrorum diuinorum species ad seruitium Dei paratæ existerent.

18 Nec est eadem ratio Angeli, quæ animæ rationalis. Nam hæc est forma incompleta & vltimata vni⁹ infimæ speciei, scilicet hominis. At vero Angelus seu Spiritus est immediata species constituta sub genere substantiæ incorporeæ, ex æquo vna cum gradu substantiæ corporeæ diuidentis genus substantiæ. Sicut ergo sub genere substantiæ corporeæ sunt plures species, vt patet, ita verisimile est, etiam sub genere substantiæ incorporeæ, ex æquo diuidentis idem genus substantiæ, vt dictum, esse possibiles plures species. Deinde similitudo attributorum, perfectionum, & modi operandi, non conuincitur esse maior in Angelis, quam in brutis; quorum vltimas & essentielles differentias non magis ferè perspectas habemus, quam Angelorum. Solum hæc differentia inter utroque est, quod in illis accidentium magna quædam diuersitas in ipsos sensus incurrit, ex qua distinctionem specificam rectè colligimus; cum tamen Angelicum Esse & accidentia à sensibus & humana cognitione longè sint remotiora: nisi quod ex Scriptura & Patribus nouimus, magnam inter eos esse quoad gradum & dignitatem diuersitatem; quæ ipsa ad diuersitatem quoque naturæ rectissime refertur, vt ex communi docet S. Thomas q. 108. a. 4. & inferius dicemus.

19 Assertio III. Possunt tamen, secundum absolutam Dei potentiam, Angeli inter se solo numero dif-

ferre. Ita docent Durandus in 2. dist. 3. q. 3. Scotus in 2. dist. 3. q. 7. item Albertus, Richardus, Argentina, Bonauentura, Alensis, Gabriel, Carthusianus, Marfilius, Aureolus, Gregorius de Valentia, Vasquez locis citatis, Suarez hic cap. 15. & ex Thomistis Ferrariensis, Capreolus, alijque recentiores citati, & ipsemet S. Thomas cit. opusc. 16. contra Caietanum & Heruæum loc. cit. Et verò contrarium fuisse olim in articulis Parisiensibus damnatum, refert Richardus, & ipsemet Heruæus.

20 Probatur assertio sufficienter hac vnica ratione. Quia nulla in hac re potest ostendi implicatio contradictionis; vt patet ex refutatione argumentorum contrariorum, quæ assumunt falsa principia; nimirum I. Quod materia sit solum: & æquatum principium intrinsecum distinctionis numerice, etiam in substantijs spiritualibus; quod suo loco in Metaphysica refellitur; & nec Aristoteles quidem forte sensit; quequid de substantijs corporeis & materialibus dixerit, vt annotat Vasquez disp. 181. cap. 3. II. Quod cum Angelus secundum substantiam sit forma simplex, & non compositus ex pluribus entitatibus, saltem strictè realiter distinctis, non possit ab altero differre nisi formaliter siue essentialiter; quod in anima rationali manifestè falsum conuincitur. Quod si assumatur, Angelum esse ita simplicem, vt nec admittat compositionem rationis, ex natura & differentia indiuiduante, petitur principium, & falsum assumitur ex dictis dub. 4. III. Quod cum Angelus sit forma abstracta, & per se subsistens, necessario habeat totam perfectionem possibilem suæ speciei, non solum essentialè, sed etiam indiuidualem, quod nulla ratione potest probari; & argumento item animæ rationalis falsum conuincitur. Quare etiam S. Thomas cit. opusc. 16. §. vt contra Auerroem ait: *Valde ruiditer argumentatur, ad ostendendum, quod Deus facere non posset, quod sint nulli intellectus eiusdem speciei, credendo hoc implicare contradictionem.*

21 Assertio IV. Sed & verius est, etiam secundum Dei potentiam ordinariam, & consentaneam naturis rerum, fieri posse, vt Angeli inter se solo numero differant. Ita docent Alensis, Albertus, Richardus, Bonauentura, Scotus, Durandus, Aureolus, Argentina, Gabriel, Carthusianus, Marfilius, Gregorius de Valentia, Suarez, Vasquez locis citatis, & ex Thomistis Ferrariensis, contra Egidium, Heruæum, Capreolum, Caietanum, & vt apparet, contra S. Thomam hic q. 51. art. 4. & Thomistas recentiores ibidem. Hæc assertio optimè probatur à Scoto, Durando, & Suarez cit. cap. 15. à num. 6.

22 Ratio breuiter est. Quia supponitur ex parte rerum aliarum, nullam esse repugnantiam, quo minus reipsa sint plures Angeli: sicut aliquo modo naturarum respuit plures soles, ne nimio ardore omnino tabescant, &c. Sed nec ex parte ipsorum Angelorum vllam esse repugnantiam, ita probatur. Si enim in Angelis secundum suam naturam spectatis est possibile principium substantiale intrinsecum, quo inter se solo numero distinguantur, tunc etiam secundum potentiam Dei ordinariam, & consentaneam ipsorum naturæ, possunt solo numero distingui, vt videtur ex terminis constare: sed verum est antecessens. Minor hæc probatur. Quia non possent etiam

secun-

secundum absolutam Dei potentiam, inter se solo numero distingui, nisi possibile esset in illis principium eiusmodi distinctiuum substantiale & intrinsecum: sicut nec per absolutam Dei potentiam esse possent, nisi per se ac sua natura essent possibiles. Nihil enim potest ab altero numero differre, nisi per substantiale & intrinsecum principium distinctiuum, veluti per causam formalem intrinsecam; quam Deus supplere non potest, dando scilicet effectum formalem intrinsecum, sine causa formali intrinseca: & aperte impossibile est, vt natura aliqua per aliquid supernaturale seu præternaturale substantiali numero differat ab altero; quia hoc ipso quod supernaturale aut præternaturale est, non potest esse nisi accidentale rei, supponens ipsam rei substantiam: Ergo impossibile est, vt per hoc substantialiter, ad eoque numero substantiali ab alio differat. Ergo cum per absolutam potentiam Angeli solo numero differre possint, necessario præsupponitur in ipsis principium eiusmodi distinctiuum substantiale intrinsecum, non quidem actu existens, sed possibile.

23 Et confirmatur assertio. Quia si Deus re ipsa simul crearet duos Angelos, tunc tam naturalis esset creatio vtriusque Angeli, quam vnius cuiusque illorum; & vnius cuiusque illorum creatio, tam esset naturalis, quam si solus crearetur; non enim maior esse potest ratio, cur creatio vnius potius esset naturalis, quam alterius; nec idcirco in altero, vel vtroque illorum plus minusue, aut quicquam supra, aut præter naturam illorum esset faciendum à Deo. In quem sensum rectè etiam dixit Durandus loco citato, numero quinto. *Quando effectus dependet solum ex vna causa, tota possibilitas vel impossibilitas illius effectus dependet ex conditione & possibilitate cause. Entitas autem Angelorum, & per consequens vnitatis, est pluralitas, immediate & solum dependet à causa prima. Et ideo tota possibilitas vnitatis & pluralitatis Angelorum in vna specie arguenda est ex natura potentie diuinae. Potentia autem diuina se extendit ad omne illud, quod non implicat contradictionem.*

24 Assertio V. Valde etiam probabile est, re ipsa Angelos quosdam solo numero inter se differre. Ita habet communiter Scholasticorum sententia; quam tuentur Alenfis, Albertus, Bonauentura, Scotus, Gabriel, Durandus, Marsilius, Aureolus, & ex recentioribus Gregorius de Valentia, Molina, Suarez locis citatis; nec dissentit Vasquez, etsi rem dubiam & incertam esse pronuntiet. Contrarium tamen sentiunt cum Sancto Thoma, Capreolus, Heruæus, Caietanus, & omnes Thomistæ locis citatis, excepto Ferrariensi loc. cit. dum ait, *Fortasse de factis sunt in vna specie plures; licet nobis causa distinctio illorum non sit manifesta.*

25 Probatum assertio. Tum quia multi SS. Patres aperte ita sentiunt, vt vidimus; neque negant alij. Tum quia supposita possibilitate iam antea probata, conuenientius id erat; non solum ex parte Dei, vt in sua aula haberet plures ministros eiusdem ordinis & conditionis: sed etiam ex parte ipsorum Angelorum, vt haberent singuli plures suæ speciei, cum quibus maiori quadam familiaritate & societate coniuuarentur; imo etiam ex parte vniuersi, ad cuius pulchritudinem maiorem spectat, esse plura in qualibet specie indiuidua, præsertim si ea essent

sempiterna; & per se à Deo intentà, vt de Angelis præsertim electis, dubitare non licet, ex Sancto Thoma 1. p. quæst. 23. articulo 7. Tum quia multi ex Angelis eidem officio in huius vniuersi gubernatione præsent, vt videre est in custodia hominum singulorum; item in cælorum motu, & c. quod ordinarie, & per se loquendo, multo sic conuenientius ab eiusdem speciei Angelis. Tum quia verius est, ex corporibus etiam cælestibus quadam solo numero differre, vt dicitur disp. seq. & ex parte etiam agnoscit Suarez cit. cap. 15. num. 19. Tum quia non erat conueniens, vt tot species Angelicæ perirent & damnarentur, quot Angeli ceciderunt: imo magis consentaneum erat bonitati diuinæ, & perfectioni totius chori beatorum, vt ex singulis speciebus aliqui saluarentur. Denique multitudo indiuiduorum eiusdem speciei non repugnat multiplicationi specificæ; poterat igitur Deus non obstante illa identitate specifica quotundam indiuiduorum, nihilominus multiplicare species Angelorum suo arbitratu: idque vt faceret, ad pleniorum diuinæ potentie ac Maiestatis perfectionem pertinebat.

26 Nec verum est, multitudinem indiuiduorum eiusdem speciei, solum esse propter bonum speciei conseruandum; vt videre est non solum in corporibus cælestibus, sed etiam in ipsis hominibus, qui per se ad gloriam magno numero creati & electi sunt, iuxta S. Thomam cit. quæst. 23. a. 7. Ex quibus etiam patet solutio ad rationes in contrarium.

27 Assertio VI. Tamen præcisè determinari nulla ratione possit, quinam, aut quot Angeli solo numero differant; aut quanam etiam, vel quot sint species Angelorum; probabilius tamen videtur, non solum tres Hierarchias, sed etiam ordines ipsos cuiusque hierarchiæ specie inter se differre. Ita docet S. Thomas cit. q. 50. a. 4. & tota eius schola ibidem; idem cum Magistro in 2. dist. 9. frequentius docent alij Theologi, speciatim Richardus a. 2. q. 4. Gabriel quæst. 1. art. 2. Alenfis, Scotus, Durandus, locis cit. Suarez lib. 1. cap. 14.

28 Ratio est. Tum quia hoc significant nonnulli SS. Patres, speciatim Dionysius cap. 5. cœl. hierar. Gregorius Nazianzenus orat. 34. Chrysostomus homil. 2. de Incomprehens. Dei, & Isidorus lib. 1. de sum. bono capite 10. tamen de hac re dubie loquantur idem Gregorius Nazianzenus orat. 40. de sanct. baptis. & Damascenus libro 2. cap. 3. Tum quia alias explicari non ita facile posset, quomodo secundum proportionem naturalis perfectionis, dona gratiæ & gloriæ inter Angelos fuissent distributa; cum sola indiuidualis perfectionis diuersitas in hominibus hac in re non attendatur. Tum quia supposita possibilitate distinctionis specificæ, ad maiorem perfectionem vniuersi spectabat, eam re ipsa inter Angelos existere; nec verò ea distinctio vllis maiori ratione tribuitur, quam qui aliunde tanto inter se intervallo dissidere noscuntur.

29 Assertio VII. Sed & probabilius est, non omnes etiam eiusdem ordinis Angelos esse eiusdem speciei infimæ. Ita cum Sancto Thoma & Thomistarum Schola Henricus quodlib. 7. q. 8. Carthusianus in 2. dist. 9. q. 5. Suarez cit. cap. 14. num. 13. & fauet Richardus in 2. dist. 9. a. 2. quæst. 4. Ratio est.

Quia

Quia cum sint tot species rerum inferiorum, non est verisimile, nouem tantum species in supremo gradu naturæ intelligentis & incorporeæ, multo magis ad perfectionem vniuersi spectante, & à Deo authore vniuersi in primis intento, fuisse productas. Accedit, quod etiam Dionysius cap. 10. cœl. hierarch. in vnoquoque ordine distinxit insuper tres quasi classes Angelorum, nimirum primos, medios, & infimos: quanquam neque ad hunc præcisè numerum contrahenda videtur distinctio specifica Angelorum, vt bene Suarez num. 14. ob dictam superius rationem.

30 Atque ex his colligitur primò, naturam Angeli continere sub se non tantum plures species infimas, sed etiam species plures subalternas, seu genera media, in quibus Angeli eiusdem v.g. hierarchiæ, vel etiam ordinis, immediatè conueniant, & per quæ simul etiam distinguantur ab Angelis alterius hierarchiæ vel ordinis, vt cum Henrico cit. quodlib. 7. q. 8. Alesi 2. p. q. 20. memb. 6. art. 1. Vdalrico libro 4. sum. docet Suarez cap. 14. num. 8. & fauet non nihil S. Thomas q. 108. & quæst. 50. artic. 4. ad 1. item Richardus in 2. dist. 9. art. 2. q. 4. & Marsilius in 2. q. 3. a. 1. & alij cum Magistro in 2. dist. 9. etsi contrarium sentiant Albertus in tract. de quatuor. cœuis 1. p. q. 5. art. 2. & in sum. 2. p. tract. 2. q. 8. item author opusc. 42. apud S. Thomam cap. 5. Durandus in 2. dist. 3. q. 1. & ferè Egidius in 2. dist. 3. quæst. 2. art. 4. ac Bannes 1. p. q. 56. art. 2. dub. 2. Ratio est. Quia vt certa quædam conuenientia sub genere bruti arguit conuenientiam in certo genere seu specie subalterna, puta aquatilis, volatilis, vel terrestris; ita etiam de Angelis probabilis sentitur; cum præsertim compositio ex genere & differentia non sit realis, sed tantum rationis; ideoque faciliè in quouis ente huius compositionis capace multiplicari possit.

31 Colligitur secundò, distinctionem hierarchiarum & ordinem, fundamentaliter quidem esse à natura, eaque ratione etiam ab initio productionis fuisse in Angelis, & nunc permanere in dæmonibus: vt cum S. Thoma cit. q. 108. art. 4. & Alesi in 2. quæst. 20. m. 6. Magistro in 2. dist. 9. communis habet Doctorum sententia: at verò completè & formaliter esse, ex donis gratiæ, tum sanctificantis, tum etiam gratis datæ; per quæ accommodatè, & secundum proportionem ad ipsam naturam cuiusque excellentiam, ad diuersos gradus officiorum, seu ministeriorum diuinitus fuerunt destinati. In quem sensum intelligi possunt quidam Patres hac de re dubiè loquentes. Vt Gregorius Nazianzenus orat. 40. de sanct. bap. vbi dubitat, *verum pro cl. sui ordinisq. ratione splendor ei impertiat; an potius pro diuina illuminationis modo, hanc vel illam sedem accipiat.* Et Damascenus lib. 2. cap. 3. dicit, *ordines differre in splendore diuino: siue pro splendoris portione sedes vnicuique constituta sit; siue contra pro sedis classisque suæ discrimine splendoris participes sint, alijsque alios ordinis naturæque præstantiam illustrent, &c.* Ea verò destinatio executiuè & in actu secundo primum facta est, finita Angelorum via, incipiente iam statu gloriæ.

32 Neque ea distinctio quoad diuersas eiusmodi dignitates officiorum cessabit post diem iudicij, nisi quoad executionem actualem ministeriorum erga

hoc vniuersum; & fortasse etiam quoad nouas illuminationes & reuelationes, vt docet S. Thomas q. 108. a. 7. Et quamuis ex hominibus prædestinatis assumantur à Deo, vel assumi possint aliqui, ad omnes Angelorum ordines, quoad gradum & statum gratiæ sanctificantis & gloriæ; non tamen vel quoad naturæ dignitatem, vt patet; neque quoad ministeria & officia, quæ Angeli erga Ecclesiã seu vniuersum hoc obeunt, iuxta ea, quæ de hac re docet S. Thomas quæst. 108. art. 8. & pluribus persequitur Suarez cap. 14. à num. 15.

DVBIUM VI.

De multitudine Angelorum; & speciatim de septem Angelis, qui asstare dicuntur coram Deo.

S. Thomas 1. p. q. 50. a. 3.

Sermo est de multitudine numerica Angelorum vniuersim; siue ij similitudinem inter se specie differant; siue non; de qua re actum dubio præcedenti. Ea vero multitudo considerari potest, aut absolute & secundum se; aut comparatè, siue per comparationem ad res alias. De vtroque breuiter agendum.

Assertio I. Numerus certus Angelorum absolute & in particulari definiti nullo modo potest, Ita communis omnium Theologorum cum S. Thoma hic quæst. 50. a. 3. & Magistro in 2. dist. 9. quicquid nonnulli definitè dixerint, esse centum, vel trecenta, aut sexcenta millia millium, vt refertur in notatione quadam marginali apud Egidium in 2. dist. 3. q. 2. a. 2. dub. 3. & quicquid etiam Aristoteles (de quo plura asstert. seq.) dixerit. Ratio est. Quia nullum planè est principium, ex quo vel probabili etiam ratione deducatur definitus eiusmodi Angelorum numerus: cum Angeli neque propter cœlorum motus solum, aut primario creati sint, neque ex Scriptura, aut Patribus, aut alia quauis ratione quicquam definitè colligi possit. Licet enim Scriptura ministeriorum Dei, siue cœlestium Spirituum, & Angelorum numerum aliquem determinatum subinde videatur assignare; tamen sub eo nec malos spiritus comprehendit; nec eundem semper determinatum numerum honorum Spirituum assignat, sed varium; vt vel hinc manifestum sit, numerum certum pro incerto positum fuisse, vt magis patebit asstert. seq.

Assertio II. Est tamen numerus Angelorum planè ingens & secundum æstimationem humanam, quasi innumerus. Ita Theologi omnes locis citatis, contra Aristotelem, lib. 12. Metaph. cap. 7. & 8. vbi docet, Intelligentias solum esse quãdraginta septem, pro numero orbium cœlestium; quam sententiam secutus est etiam Rabbi Moyses, vt refert S. Thomas quæst. 50. art. 3. Sed & Aucenna apud Baconem in 2. d. 1. r. penitus negasse fertur multitudinem Angelorum. Sed patet assertio ex Scriptura ac SS. Patribus; Iob. 2. v. 3. iuxta communem & planam interpretationem de Angelis dicitur: *Nunquid est numerus militum eius?* Daniel 7. v. 10. *Millia millium ministrabant ei, & decies milles centena millia asstebant ei.* Apocal. 5. v. 11. *Et erat numerus eorum mil-*

lia mil.

lia millium. Matth. 26. v. 53. Exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones Angelorum. Quibus locis de Angelis solum bonis sermo est: quibus si mali adijciantur, necessario augebitur numerus.

4 Ex Patribus Sanctus Diouysius cap. 14. cœl. hierarch. cum dixisset, ordines cœlestium naturarum (nempe Angelorum) à nobis numerari non posse; subiungit: Multi enim sunt beati cœlestium mentium exercitus, qui infirmum & contractum numerorum corporeorum, quibus utimur, modum superant & transiunt, atque scienter definiuntur à sola earum summa cœlestique intelligentia, ac scientia. Vbi proinde sermo est de numeris naturalibus siue corporeis, non ex parte rerum numeratarum, sed ex parte hominum numerantium, vt rectè notauit Valquez disputatione 180. capite 2. & benè defendit Suarez lib. 1. cap. 14. cont. Ripam. Eodem modo Angelorum numerum esse quodammodo respectu nostri infinitum, aut innumerabilem, docent Irenæus lib. 2. c. 6. Gregorius Nyssenus lib. de hominis opific. c. 17. Gregorius lib. 17. Moral. c. 9. vel 7. Anselmus in Apocal. 5.

5 Quibus accedit optima ratio S. Thomæ cit. q. 50. art. 3. Ad perfectionem enim rotius vniuersi pertinet, vt quo substantiæ quæque sunt perfectiores, eò maiorim excessu sint à Deo creatæ; siue excessus ille sit secundum magnitudinem corpoream, vt in corporibus cœlestibus accidit; quæ incomparabiliter quasi secundum magnitudinem excedunt corpora inferiora & corruptibilia; cum tota sphaera actiuorum & passiuorum, siue corruptibilium corporum, sit aliquid dumtaxat modicum respectu corporum cœlestium: siue sit excessus secundum numerum seu multitudinem, loquendo de substantijs incorporeis; quæ eum sint incapaces corporeæ extensionis & magnitudinis, necesse est, vt earum excessus in multitudine cernatur. Cum ergo Angeli sint substantiæ immateriales, quæ toto genere superant res corporeas, rectè colligitur, eas maximo numero esse creatas; ita vt secundum multitudinem excedant substantias materiales quasi incomparabiliter. Quam rationem velut optimam congruentiam contra Durandum rectè defendit Caietanus eod. artic. 3. & Gregorius de Valentia quæst. 1. punct. 3.

Sed & Aristotelem in meliorem partem explicant & defendunt Eugubinus lib. 4. perenn. Phil. Suarez disp. Metaph. 35. sec. 1. Valquez disp. 180. c. 1. vt nimirum eo loco solum locutus sit Aristoteles de Intelligentijs motricibus; cum tamen idem Aristoteles lib. 1. de cœlo cap. 9. text. 99. dicat, extra cœlum seu supra verticem illius, esse substantias separatas, beatam vitam degentes.

6 Assertio III. Absolutè maior est Angelorum, etiam bonorum numerus, quam hominum. Ita docent S. Thomas cit. a. 3. Caietanus, & Thomista ibidem, Gregorius de Valentia quæst. 1. punct. 3. & ex probabiliori Valquez disp. 180. cap. 3. & Suarez hic lib. 1. cap. 11. et si nihil de hac re definire velit. Molina cit. a. 3. disput. vn. vt reuera res parum certa est; & verò absolutè contrarium tradunt Magister in 2. dist. 11. Durandus in 2. dist. 3. quæst. 4. ad 1. qui putant, maiorem esse numerum hominum, quam Angelorum. Quod etiam necessario sentit Guilielmus Parisiensis, tract. 3. de vniu. part. secundæ partis à capite 64. vbi prolixè nititur probare,

in gloria futurum esse æqualem numerum & hominum, & Angelorum; quod etiam dicit Sanctus Gregorius homil. 34. in Euang. & veluti pro certo supponit Magister loc. cit. Hinc enim necessario sequitur, absolutè maiorem esse hominum, quam Angelorum numerum: siquidem mali Angeli longe pauciores sunt, quam boni; è contrario homines reprobi multo plures quam prædestinati. Si ergo de cætero æqualis erit numerus hominum & Angelorum in gloria, necessario sequitur, absolutè multò maiorem esse numerum hominum quam Angelorum, vt argumentatur etiam Magister loco citato. Huc etiam spectant alij, quos Athanasius in quæstione ad Antiochum quæstione secunda refert sensibile, homines & Angelos futuros esse multitudinem æquales: quod tamen absque omni fundamento dicitur.

7 Probatur assertio, Tum quia Luc. 15. humanum genus vniuersum per Christum reparandum, comparatur tum oui centesimæ, quæ reliquis nonaginta nouem in deserto relictis (per quas SS. Patres communiter Angelos intelligunt) studio pastoris denuò aggreganda sit: tum drachmæ decimæ perdita, quæ magno studio quæsitæ nouem reliquis sit adijcienda; id quod non tantum de multitudine hominum prædestinatorum, sed vniuersim de toto humano genere, omnibusque adeò hominibus intelligendum: siquidem non solum prædestinati, sed omnes homines vniuersim per Christum redempti, & quantum ex parte Dei est, reparati fuerunt.

8 Quare fuerunt etiam nonnulli, vt refert Athanasius in quæstionibus ad Antiochum q. 2. qui priori parabola inducti dixerunt, Angelorum numerum nonaginta nouem partibus excedere numerum hominum. Id quod etiam indicat Ambrosius lib. 10. in Lucam, ad cap. 15. vbi ait: *Diues Pater, cuius nos centesima partio sumus, habet Angelorum, Archangelorum, aliorumque innumerabiles greges.* Sed hoc non est firmum, vt mox ex subiuncta parabola drachmæ perdita patet; quare non est vis facienda in determinato certi alicuius numeri excessu; sed absolutè in excessu numeri: ita vt hominum multitudo se habeat ad numerum Angelorum, velut vnum ad multa, quibus vnum deest. In quem sensum Augustinus 1. 85. q. 65. ait: *Variari per breuitatem, vel magnitudinem numeri possunt, quibus vnum deest, vt perficiantur.*

9 Ratio pro eadem assertionem petitur, tum ex congruentia Sancti Thomæ pro assertionem præcedenti allata; tum ex alio duplici capite. Primo, quia iuxta veriore sententiam Sancti Thomæ in 1. distinct. 39. quæst. 2. art. 2. ad 4. absolutè maior est numerus prædestinatorum, quam reprobatorum, vt suo loco dictum: & probabile censet Sanctus Thomas ibidem, plures esse solos Angelos beatos, quam sint omnes damnati simul: Ergo cum incomparabiliter sit maior numerus reprobatorum, quam prædestinatorum hominum; necesse est, vt Angeli sancti incomparabiliter plures sint, quam homines prædestinati, adeoque etiam, vt numerus Angelorum numerum omnium hominum superet. Secundo, quia singuli homines simul viuentes habent suum proprium Angelum: ergo saltem tot sunt Angeli infimi chori, quot homines simul viuentes. Et quia iuxta discursum Sancti Thomæ

verisimile est, tanto magis in vnoquoque ordine multiplicari Angelorum numerum, quanto ordo ipsè altior & præstantior est, sequitur, Angelorum numerum facile, imo plus trigecuplo maiorem esse, quam sit numerus hominum simul viuētium; quod adiūctis simul malis Angelis, sufficere etiam videri posset, ad hoc, vt absolute sit maior Angelorum, quam hominum numerus.

10 Sed addendum est; quod vt communiter sentiunt Theologi, verisimilius est, vnum & eundem Angelum, nec diuerso quidem tempore ad custodiam plurimum hominum deputari; sed singulis quibusque hominibus, quouis tempore viuētibus, aut victuris, semper alios & alios Angelos custodes præfici: ne vbi par est personarum conditio, dispar sit, absque causa, onerum quasi partitio. Quo posito, habita ratione aliorum ordinum, Angelorum numerus hominum multitudinem necessario magno intervallo superat.

11 His accedit, quod B. Brigittæ reuelatum fuit, adeo maiorem esse numerum Angelorum, quam hominum, vt vnique decem possint in custodiam designari, vt refert Dionysius Carthusianus super Dionys. de cœl. Hierarch. cap. 14. & Vasquez citat. disp. 180. cap. 3. qui rectè addit, multum deferendum esse sanctitati, adeoque & reuelationibus B. Brigittæ. Quæ tamen ipsa reuelatio si intelligatur, non de hominibus tantum simul, & eodem tempore viuētibus, sed omnibus absolute, consequenter dicendum erit, aut ex hominibus non totam ruinam Angelorum reparandam (quod quidem etiam pro incomperato habet Suarez cap. 11. num. 7.) aut quod verius est, locum Apocal. 12. v. 4. de dracone *trahente secum tertiam partem stellarum*, non loqui de tertia parte Angelorum lapsa; sed potius de tertia parte iustorum sub Antichristi persecutione defutura, vt cum Viegâ in eum locum rectè Vasquez & Suarez locis citatis. Quamquam etiam si de casu Angelorum sermo esset, non tamen foret necesse, præcisè ac definitè tertiam partem intelligi; sed indefinitè magnam partem, vt ostendit Viegâ ibidem.

12 Ex quo etiam satisfit alteri cuidam obiectioni; cum ex eodem loco Apocal. deducitur, hoc ipso, quod Angelorum lapsorum numerus non nisi triplo sit minor, quam bonorum Angelorum; & verò reproborum hominum, facile decuplo sit maior numerus; quam prædestinatorum; neque tamen hominum prædestinatorum, minor sit numerus, quam Angelorum malorum; adeoque non nisi triplo minor, quam Angelorum bonorum; consequens esse, vt maior absolute sit hominum, quam Angelorum numerus. Respondetur enim ex dictis, locum citatum Apocal. non intelligi præcisè de tertia parte Angelorum lapsa; quo posito, ruit tota argumentatio, vt bene Vasquez & Suarez locis citatis.

13 Assertio IV. Probabile est etiam, numerum Angelorum superare numerum omnium specierum, quæ in substantijs corporeis & materialibus cernuntur, imò etiam numerum omnium perfectorum indiuiduorum substantiæ corporeæ, saltem eorum, quæ simul existunt, & per se ac ipsa quodammodo rerum natura exigente, inter se diuisa & distincta sunt. Hæc est sententia S. Thomæ quæst. 50. art. 3.

vbi concludit, vt vidimus, quod substantia immateriales excedunt secundum multitudinem substantias materiales quasi incomparabiliter.

14 Quam doctrinam quidam sic accipiunt, vt existiment, etiam procedere de numero omnium omnino indiuiduorum corporalium, simul aut successiue existentium, etiam arenarum maris, aut granorum milij, siue papaueris, &c. quod tantum videtur incredibile, vt bene censent Molina & Suarez, ac Thomistæ recentiores communiter locis citatis. Alij in quibus Lincioniensis in cap. 14. Dionysij, id asserunt de numero omnium indiuiduorum corporalium, simul in vnoquoque tempore existentium: quod tamen itidem ad numerum areæ maris, & granorum milij, ac similibus relatum, nimis multum est. Alij, in quibus Bannes ibidem, nimium restringunt, vt nec intelligatur quidem de omnibus planenaturis specificis, sed de illis duntaxat, quæ sunt partes primariæ vniuersi: quod nimis parum est, vt bene Suarez; cum præter Angelos, qui præsentibus singulis rerum speciebus, sint alij innumeri præfides & custodes Provinciarum, Ciuitatum, hominum; præter alios superiorum ordinum innumeros, qui per se ipsos hæc inferiora non administrant, vt dictum dub. præced. & magis patebit quæst. 6. Quare etiam Gregorius de Valentia quæst. 1. punct. 3. certum esse pronunciat, maiorem esse multitudinem Angelorum, quam rerum omnium corporalium, saltem secundum speciem.

15 Communis igitur & vera interpretatio S. Thomæ est, vt dictum illud in primis intelligatur de omnibus omnino speciebus rerum corporearum, vt docent Caietanus & Thomistæ recentiores communiter eodem art. 3. Molina ibidem, Ferrariensis libro 2. cont. gent. cap. 2. Gregorius de Valentia cit. quæst. 1. punct. 3. Vasquez loc. cit. Suarez cap. 11. num. 14. Eodemque modo interpretari se ipsum videtur S. Thomas lib. 2. cont. gent. cap. 92. vbi ratione quarta vniuersalem doctrinam, de tota multitudine rerum materialium, definitè accommodat ad species rerum materialium: sicut etiam quæst. 6. de potent. art. 6. ratione 1. solum concludit, quod substantia incorporea omnem multitudinem specierum materialium transcendunt. Ratio patet ex altera parte assertionis.

16 Quæ sumitur ex eodem S. Thomæ tum cit. q. 50. artic. 3. vbi absolute de multitudine rerum materialium loquitur. Quo modo etiam eadem 1. part. q. 112. art. 4. ad 2. cum iuxta sensum primæ partis assertionis dixisset, *naturæ incorporeas superare naturas corporeas*, subiungit: *Nec hoc pro tanto dicitur, quod tantus solum sit Angelorum numerus, sed multo maior: quia omnem materialem multitudinem excedit.*

17 In quem fere sensum etiam Suarez cit. cap. 11. num. 16. ait, credibile esse, numerum Angelorum excedere numerum etiam indiuiduorum corporalium, saltem eorum, quæ non omnino per accidens, nimirum per solam diuisionem quantitatis continuæ, in rebus homogeneis, vt sunt elementa, mixtaque omnia non viuētia, multiplicantur. Vbi loquitur etiam de omnibus successiue existentibus, exceptis tamē indiuiduis specie humanæ, propter animarum nobilitatem & permanentiam; siquidem, vt vidimus, quidam existimant, solum etiam hominum.

num numerum aut æqualem, aut maiorem esse numero Angelorum. Sed tum propter hanc ipsam causam, ne fiat exceptio eius speciei, cum qua vel maxime debet comparari; tum ut comparatio fiat intra latitudinem rerum simul existentium; siquidem mundus ex sola duratione aut successione indiuiduorum vndiquaque corruptibilem non acquirit maiorem perfectionem; sed perfectio eius constat & desumitur ex perfectione rerum simul coexistentium; idcirco conuenientius existimauimus, eam assertionis partem restringere ad omnia & sola indiuidua perfecta simul existentia, quæ per se, & ipsa quodammodo natura rerum positante, inter se diuisa ac distincta existunt; ut est multitudo omnium hominum simul viuentium; omnium item brutorum & bestiarum, seu animalium irrationalium; omnium arborum & plantarum, omnium vniuersium seu gemmarum, &c. simul existentium; non autem omnium animalium rationalium, quæ ad finem vsque mundi existunt; nec omnium seminum seu granorum milij; aut papaueris; siue etiam fructuum; quia hæc non sunt indiuidua perfecta substantiæ; sed imperfecta; nec omnium arenarum, aut lapidum; quæ sola discontinuatione continui quasi per accidens multiplicantur.

18 Quo sensu vtraque pars assertionis probatur: tum quia iuxta Sanctos Patres, numerus Angelorum est quodammodo infinitus & innumerabilis; tum quia hoc postulat proportionata perfectio vniuersi, & analogia substantiarum, ex quibus vniuersum constat, inter se comparatarum; ut assertione secunda, in ratione Sancti Thomæ reuolimus. Denique hoc modo facile defenditur, & maiorem esse numerum Angelorum, quam hominum simul vel successiue existentium; quod alias, si multitudo Angelorum solum compararetur cum multitudine specierum rerum materialium, difficulter posset defendi: siquidem verisimile est, maiorem absolutè omnium hominum, quam omnium specierum materialium numerum esse.

19 Cæterum contra totam hanc doctrinam, quantam multitudinem Angelorum, præsertim superioris alicuius hierarchiæ constituimus, obijci potest, quod in scriptura septem tantum Angelorum fit mentio, qui, ut apparet, ex suo ordinario munere perpetuo coram Deo assistant, & nihilominus tamen extraordinariè saltem aliquando à Deo ad alia ministeria obeunda dimittantur. Ita enim Tob. 12. v. 15. loquitur Raphael: *Ego sum raphael Angelus, vnus ex septem, qui astamus ante Dominum.* Et Apoc. 1. v. 4. *Gratia vobis, & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est; & à septem spiritibus, qui in conspectu throni eius sunt.* Et ibidem cap. 8. v. 2. *Et vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei: & data sunt illis septem tubæ.* Et cap. 15. v. 1. *Et vidi aliud signum in calice, magnum & mirabile, Angelos septem, habentes plagas septem nouissimas.* Et cap. 16. v. 1. *Et audiui vocem magnam de templo, dicentem septem Angelis; Ite & effundite septem phialas iræ Dei in terram.* Et cap. 17. versu 1. *Et venit vnus de septem Angelis, qui habebant septem phialas, & locutus est mecum dicens: Veni ostendam tibi damnationem meretricis magnæ.*

20 Respondeo, de septem his Angelis, qui & quales sint, vtrum tantum sint septem; aut cur omni-

no sint, vel dicatur septem, rem plane incertam esse; & nihilominus in omni sententia illud certum, quod ad præses instituti attinet, quales quales, & ex quocunque demum ordine vel hierarchia sint septem illi Angeli, præter eos adhuc esse alios innumeros, eiusdem hierarchiæ & ordinis, si quidem illi definitè numero septenario circumscribantur, ut patebit ex varia explicatione eius septenarij. Primum enim sunt nonnulli, qui existimant non designari præcisè ea appellatione numerum septenarium, sed hoc nomine iuxta phrasin Scripturæ, significari vniuersitatem, ut vniuersim docet Sanctus Gregorius homil. 25. in Euang. & libro primo Moral. capite sexto vel vndecimo. Sed cum tam signanter, præcisè, ac toties septenarij huius numeri in Scriptura fiat mentio, verius est, eum numerum definitè aliquo modo intelligendum, ut docet Ribera & Viegas citat. Apocal. 1. Vasquez disputatione 180. capite primo, Suarez hic libro sexto capite decimo, numero 31. Quod dudum etiam docuit Clemens Alexandrinus libro 6. Strom. vbi ait: *Septem quidem sunt, quorum est maxima potentia, primogeniti (sive præcipui) Angelorum Principes.*

Secundo dici potest, voculam *septem* definitè accipi, si non ex parte ipsius rei denominatæ, puta ipsorum Angelorum; certè tamen ex parte eius rei, quæ quadam allusione connotatur, & à qua sumitur denominatio. Quod rursum variè explicari potest. Vno modo ita, ut quia in Persica olim Monarchia siue regimine, septem præcipui Consiliarij seu Magnates Regi proximi celebrari solebant, ut patet Esdræ 1. cap. 7. versu 14. & libro 3. cap. 8. v. 12. & Esther 1. versu 10. ideo etiam quadam allusione seu imitatione, præcipui quidam Angelorum Deo assistentium, à numero septenario denominentur; etiam si re ipsa non sint præcisè septem, sed multo plures. Perinde ac si Magnates Rempublicæ, aliquam regentes imitatione quadam Reipublicæ Romanorum dicantur Septem uiri, ac Trium uiri; etiam si re ipsa plures aut pauciores essent. Refert hanc sententiam inter alias etiam Serrarius in cap. 12. Iob. à q. 7.

Sed nec hoc probatur. Primum enim constitutos à Deo ad imitationem regiminis Persici fuisse, septem eiusmodi Angelos, dici nequaquam potest: cum designatio & distributio illa Angelorum utique sit prior, regimine & Monarchia Persicæ. Allusione verò quadam ita solum appellatos non esse, ex eo probatur, quia tempore Tobie, nondum existerat Persarum Monarchia; Assyrijs eo tempore imperantibus, ut ex primo cap. Tob. colligitur. Tempore vero S. Ioannis ea iam desierat. Romanis dudum imperantibus: & valde mirum esset, si à Regimine Persarum pro tempore parum celebri, nec vel ad Iudæos, vel ad Christianos magnopere attinente, quadam imitatione seu allusione, ea denominatio fuisset desumpta. Maiori ratione denominatio illa à S. Ioanne desumpta dici posset à Septem uiris Romanis: sed quia & hoc loco Tobie accommodari nullo modo potest; & parum etiam aptè congruit locis illis S. Ioannis; quando quidem Septem uirum Romanorum officium non erat assistere Regi, siue Cæsari: ideo nec hoc probari potest.

Alio modo explicari id posset, per consignificationem septem distinctorum numerorum, quibus in

terra obeundis seu procurandis totidem, aut plures etiam Angeli diuina ordinatione sint destinati: siue quod nimirum illi septem peculiaria attributa Dei; quæ in gubernatione diuina in primis elucescunt, vario operationum seu ministeriorum genere singulariter orbi demonstrat, vti quidem eorum gesta & nomina ex parte præse ferunt; siquidem Michael, hoc est, (*Quis vt Deus*) infinitam Maiestatem Dei, in debellando diabolo, & protegenda Ecclesia; Gabriel (*Fortitudo Dei*) diuinam potentiam in Mysterio Incarnationis ostendendam; Raphael (*Medicina Dei*) bonitatem & beneficentiam seu misericordiam Dei erga afflictos, & nomine, & actis suis aptè representantur. Et similia dici possent de alijs, nisi eorum nomina essent incognita, vt dicemus. Siue quia septem virtutibus præcipuis, tribus scilicet Theologicis, & quatuor Cardinalibus, inter homines promouendis specialem nauant operam. Et vtraque hæc explicatio refertur etiam à Serrario, nec displicet: præsertim quia facile ambæ coniungi possunt.

23 Tertiò dici posset, eo septenario designari determinatè septem Angelos, qui septem diuersis ac præcipuis plagis, seu partibus totius mundi regendis præstint. Sed nec hoc rectè defendi potest. Quia si trium istorum, è septem, officia & acta, nobis ex Scriptura, & sensu Ecclesiæ cognita, expendimus, facile deprehendemus, eiusmodi distributionem partium diuersarum mundi in illos non quadrare. Nam & Michael honoratur vt Princeps Synagoge, & Ecclesiæ vbius gentium constitutæ, vt colligitur ex Daniel. 10. & officio Angelorum. Idem Michael vna cum Gabriele in eadem Babylonia Daniele de futuris edocebat. Daniel. 8. 9. 10. Rursum Gabriel & in Babylonia Daniels cap. 8. & in Iudæa B. Virginii aderat, Raphael in Assyria non toti Regno aut Prouinciæ præerat; sed paucis priuatis hominibus opem laturus mittebatur. Ergo ex diuersitate locorum seu partium mundi, quibus Angeli illi præstint, non potest sumi hæc denominatio aut distinctio numeri septenarij.

24 Quarto Vasquez cit. disput. 80. cap. 1. cum alijs nonnullis recentioribus septem hos Angelos iuxta Apocal. 1. & 8. dicit, esse septem Angelos, qui veluti Principes vniuersæ terræ præfecti sint; & qui, cum ipsis sit cura vniuersi orbis demandata, nihilominus semper ante Deum assistant, & faciem illius intueantur. *Hos ergo septem Spiritus*, inquit Vasquez, *curam habentes vniuersi orbis se vidisse Ioannes testatur, Apocal. 8. illis verbis, Et vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei. Eorundem facit mentionem cap. 15. 16. 17. Denique cap. 1. de istis ait, Et à septem Spiritibus, qui in conspectu throni eius sunt.* Sed & hæc sententia difficultatem habet; non solum quod, vt inquit Suarez, in Scriptura non inuenitur, vocatos esse Principes, nec illis esse curam orbis demandatam; sed simpliciter esse septem Spiritus, *missos in omnem terram*, Apocal. 8. quodque ex cap. 15. & 16. potius colligitur, illos tantum esse ministrantes, & exequentes ea, quæ illis præcipiuntur; sed etiam quia Raphaelis functio non attinebat ad curam vniuersalem orbis terrarum. Accedit quod communiter creditur Sanctus Michael esse præses ordinarius to-

tius Ecclesiæ Christianæ: hoc si ita est, quid præsetura relinquatur alijs?

25 Quinto igitur Suarez cit. lib. 6. cap. 10. numer. 33. ait: *Si in re adeò obscura coniectare licet, forte in ordine Angelorum, qui ad custodiam hominum communiter deputantur, sunt aliqui septem, qui nunquam destinantur ad custodiendam peculiarem personam, sed expediti sunt & liberi à certo ministerio, vt ad extraordinaria negotia illi ordini proportionata mittantur: Et ita ordinarium munus eorum solum esse assidere, & præses esse, vt mittantur, & exequantur, quicquid eis iniunctum fuerit.* Sed quia obijci poterat, Michaellem esse vnum ex superiori Angelorum ordine, subiungit ibidem Suarez, *fortasse in quolibet ordine ministrantium Angelorum esse septem eiusmodi Angelos, ad id officij destinatos; quod colligit etiam ex Apocal. 15. & 16. Nam septem Angeli habentes phialas, destinati videntur à septem Angelis, quibus septem tubæ datæ sunt.*

26 Sed nec hæc explicatio satisfacit: quia Sanctus Michael, qui communiter solet primus inter septem numerari, non videtur destinatus ad extraordinaria negotia; siquidem creditur esse ordinarius Ecclesiæ præses & custos, vt dictum. Nisi quis velit dicere, per Michaellem non significari vnum tantum Angelum, sed esse nomen pluribus impostum, iuxta varias actiones & ministeria, ex quibus tale nomen sumptum est, vt colligi videtur ex Hieronymo in cap. 18. Daniel & refert Magister in 2. dist. 10. & ex Instituto defendit Abulensis Iud. 13. q. 35. Quo posito, dici posset, esse quidem etiam Michaellem aliquem ex illis septem, sed non eum, qui est ordinarius præses Ecclesiæ; siquidem etiam Scriptura nusquam de Michaelle asserit, esse vnum ex illis septem, qui astant coram Deo.

27 Equidem existimo, rem hanc omnem planè incertam esse; & malim dicere, eo numero septenario designari inter Angelos septem officiorum seu officialium genera, vt circa secundam sententiam dictum in fine est; eademque non in vno aliquo solum ordine, sed in quolibet ordine ministrantium Angelorum, iuxta proprium cuiusque gradum, reperiri; siue functiones ex eo officio obeundæ sint ordinariæ, siue extraordinariæ. Tum quia incredibile videtur, Angelos eiusmodi solum ac præcisè septem esse. Tum quia hac ratione facilius conciliantur ea, quæ de septem his Angelis, partim in Scriptura referuntur, partim Ecclesiæ autoritate traduntur. Sed vt dictum res incerta est. Hoc solum addo, nomina eorum, præterquam erium, videlicet *Michaelis, Gabrielis, Raphaelis*, (fortè etiam *Urielis*, quod legitur libro 4. Eldæ capite 4. & 6. & à quibusdam Sanctis est receptum) apocrypha esse, iuxta sententiam Bonifacij, & decretum Concilij Romani, ac Pontificis Zachariæ, apud Serrarium citato capite duodecimo Tobie quæstione vndecima; duodecima, decima quarta, & Abulensem in capite decimum tertium. Iud. quæst. 35. quamvis & cætera quoque in quibusdam Ecclesijs, vt in Reuelationibus nomine Beati Amadei legantur, atque insuper defendantur ab Antonio Duca in proprio loco.